

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Ondřej Fiala (P12355)

Zdanění bezúplatného nabývání majetku v historických souvislostech

Diplomová práce

Olomouc 2018

Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Zdanění bezúplatného nabývání majetku v historických souvislostech“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 15. 1. 2018

.....
Ondřej Fiala

Na tomto místě bych chtěl poděkovat JUDr. Mgr. Ondřeji Horákovi, Ph.D., za cenné rady a zkušenosti, které mi poskytl, a také za jeho čas strávený při vedení mé diplomové práce.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	5
ÚVOD.....	6
1. VYMEZENÍ POJMŮ.....	7
1.1 Daň.....	7
1.2 Poplatek.....	8
1.3 Dědění.....	8
1.4 Odkaz.....	8
1.5 Darování.....	9
1.6 Darování pro případ smrti.....	9
1.7 Vztah soukromoprávní a veřejnoprávní úpravy.....	9
2. INSTITUTY BEZÚPLATNÉHO NABÝVÁNÍ.....	13
2.1 Obecně k občanským zákoníkům.....	13
2.2 Dědění.....	15
2.3 Odkaz.....	19
2.4 Darování.....	21
2.5 Darování pro případ smrti.....	23
2.6 Shrnutí jednotlivých institutů.....	23
3. DAŇOVÉ PŘEDPISY.....	25
3.1 Patent o dani dědické z roku 1759.....	25
3.2 Patent o dani dědické z roku 1810.....	26
3.3 Kolkovní a taxový patent z roku 1840.....	27
3.4 Poplatkový patent z roku 1850.....	28
3.5 Císařské nařízení o poplatcích z bezúplatných majetkových převodů z roku 1915.....	31
3.6 Zákon o dani z obohacení z roku 1921.....	33
3.7 Zákon o notářských poplatcích z roku 1957.....	35
3.8 Zákon o notářských poplatcích z roku 1964.....	37
3.9 Zákon o notářských poplatcích z roku 1984.....	39
3.10 Zákon o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí z roku 1992.....	41
3.11 Zákon o daních z příjmů z roku 1992.....	45
ZÁVĚR.....	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	52
SHRUTÍ.....	57
SUMMARY.....	58
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV.....	59
KEY WORDS.....	60

Seznam použitých zkratek

ABGB – císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie

OZ/50 – zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

OZ/64 – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZDP – zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Úvod

Ve své diplomové práci se budu zabývat problematikou zdanění bezúplatného nabývání majetku za života a pro případ smrti v českých zemích od poloviny 18. století až do současnosti, přičemž pozornost bude věnována také názorům na oprávněnost či vhodnost takového zdanění. Ve své práci se budu primárně zaměřovat na to, zda se v naší historii při těchto typech nabývání majetku odlišovalo jejich zdanění, ze zvláštním důrazem na darování pro případ smrti.

Práce je rozdělena na tři kapitoly, úvod a závěr. První kapitola je věnována jednotlivým pojmům. Jedná se o instituty veřejného práva (daň a poplatek) a práva soukromého (dědění, odkaz, darování a darování pro případ smrti). V závěru první kapitoly je nastíněn vztah práva soukromého a veřejného.

Druhá kapitola pojednává o institutech soukromého práva a o jejich vývoji v občanských zákonících od poloviny 18. století. Postupně je tedy rozebráno dědění, odkaz, darování a darování pro případ smrti. V závěru je provedeno shrnutí vývoje všech institutů.

Poslední kapitola je rozdělená na 11 podkapitol, přičemž každá z nich pojednává o jednotlivém daňovém právním předpisu. U každé úpravy jsem se věnoval: poplatníkovi daně, předmětu, základu, sazbě daně a institutu osvobození od daně. Důležité bylo rovněž rozdělení osob do jednotlivých skupin. Každý daňový předpis jsem stručně představil a zasadil do dobového kontextu, přičemž jsem se podrobně věnoval dani dědické a darovací. Zároveň jsem pozoroval vývoj politické situace na našem území v době, kdy u nás vládl předchozí režim.

Při psaní jsem primárně používal dobové zdroje, především právní předpisy, dobovou literaturu, komentáře, apod., stejně tak novější odborné publikace. S ohledem na omezený rozsah práce jsem nevyužíval pro starší úpravu podzákoné právní předpisy. S ohledem na téma práce jsem nejvíce využíval popisu, analýzy a komparaci. Komparaci jsem využíval při porovnání jednotlivých úprav, ať už na úrovni soukromého nebo veřejného práva.

Pro práci jsem si stanovil jednu konkrétní a jednu obecnou hypotézu, které budou ověřovány historicko-komparativní metodou: „1. V daňovém právu existovala úzká provázanost dědění a darování. 2. Veřejné a soukromé právo se tradičně ovlivňují.“

1. Vymezení pojmů

V úvodu své diplomové práce si vymezím a vysvětlím pojmy, které jsou pro mou práci zcela zásadní. Vymezím si pojem daně a poplatky. Dále si definuji pojmy soukromého práva, konkrétně instituty bezúplatného nabývání majetku, kterými jsou: dědění, odkazu, darování a darování pro případ smrti. V závěru první kapitoly nastíním vztah mezi soukromým a veřejným právem, který blíže rozeberu v závěru své práce.

1.1 Daň

Daň by se dala definovat mnohými způsoby. Různí autoři uvádí různou definici. Člověk by si mohl říct, že si stačí vybrat. Daň v širším slova smyslu by se dala definovat takto: „*Daň je platební povinností, kterou stanoví stát zákonem k získání příjmů pro úhradu celospolečenských potřeb, to je pro veřejný rozpočet. Tato platba se vyznačuje neúčelovostí a neekvivalentností, což znamená, že se ukládá jako jednostranná povinnost bez nároku plátce na plnění ze strany státu. Daně jsou placené pravidelně v určitých zákonem stanovených intervalech nebo při určitých okolnostech.*“¹ Další definice zní takto: „*Daň jako povinná, pravidelně se opakující platba do veřejného rozpočtu, která je uložena na základě zákona. Není účelová, ekvivalentní ani návratná.*“² Cílem existence daní bylo již od počátku získání finančních prostředků na úhradu veřejných statků, kdy daně sloužily jako nástroj, který zasahoval do sociální, hospodářské, politické a zahraniční sféry. Daně tvořily v dobách prvních státních útvarů nedílnou součást finanční politiky státu. První zmínky o daních na našem území, spadají do vlády Lucemburků, a to konkrétně do listiny z roku 1310.³ Slovo daň se nepoužívalo od počátku. Místo toho najdeme ve výše zmíněné listině slovo „berně“, což označovalo daň nebo pomoc.

Daň dědická se odváděla státu při nabytí majetku v rámci dědického řízení, tedy když přecházel majetek ze zůstavitele na jeho dědice. V současné době však neexistuje.

Daň darovací se platí v případě, kdy dárce bezplatně převádí na obdarovaného určitý předmět, aniž za to požaduje protiplnění.

Daň z nabytí nemovitých věcí platí ten, kdo na sebe za úplatu nechá převést nějakou nemovitost, která je pozemkem, stavbou nebo jednotkou nacházející se na území České republiky nebo právem stavby či spoluvlastnickým podílem na nemovité věci.

---

¹ SOVOVÁ, Olga, FIALA, Zdeněk. *Základy finančního a daňového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 202.

² BONĚK, Václav a kol. *Lexikon daňové pojmy*. Ostrava: Sagit, 2001, s. 23.

³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a kol. *Finanční a daňové právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 277.

1.2 Poplatek

Poplatek je dle Ottova naučeného slovníku: „*Nynější... pokládá poplatek za dávku, kterou veřejná tělesa (stát, země, okres, obec) ukládají jednotlivcům ve výměře jednostranně stanovené jako náhradu výloh jimi způsobených tím, že vyvolali nějaký výkon orgánů zmíněných těles veřejných...*“⁴ Poplatky byly v minulosti často zaměňovány s pojmem daně. I právní předpisy si „hrály“ s oběma pojmy. Například v období druhé poloviny 20. století se vybíraly notářské poplatky za jednotlivé úkony státního notářství, mezi které spadaly i úkony související s převodem majetku (děděním a darováním). Po převratu v roce 1989 a následné změně na úrovni poplatků z převodu majetku, se změnilo i názvosloví, kdy tyto notářské poplatky nahradily daně dědická a darovací. Obsahově si byly podobné. Potřeba rozlišovat pojmy daně a poplatku je zcela jistě na místě, ale je třeba si uvědomit, že v minulosti zákonodárci tyto pojmy zcela striktně nerozlišovali.

1.3 Dědění

Dědické právo spadá do soukromého práva obecného. Dědické právo je zakotveno mimo jiné v Listině základních práv a svobod, kde se v článku 11 odst. 1 píše: „*Dědění se zaručuje.*“ Dědické právo je souhrn právních norem o přechodu majetkových poměrů zemřelého na osoby od něj odlišné.

1.4 Odkaz

Odkaz je další z institutů bezúplatného nabývání majetku. Odkaz spadá pod dědické právo. Je to jedna z možností zůstavitele, jak může přenechat svůj majetek někomu jinému, a to jednostranným právním jednáním zůstavitele. Pokud zůstavitel zřídil odkaz svému dědici či jiné třetí osobě, dával jí povinnost, aby něco plnila vůči jiné osobě (dědic plnit třetí osobě, třetí osoba plnit jiné třetí osobě). Pro platnost odkazu muselo platit, že platná musela být závěť, ve které byl odkaz zmíněn a osoba, které bylo odkazem něco příkazováno, musela být způsobilá dědit. Jak již bylo nastíněno výše. V případě kdy bylo darováno do budoucna (pro případ smrti) tak se to primárně považovalo za odkaz. Po splnění zákonných podmínek se hovořilo i darování pro případ smrti.

---

⁴ *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí.* Dvacátý díl. Pohora -Q.v. Se 17 přílohami a 191 vyobrazeními v textu. Praha: Sdružení pro Ottův slovník naučný, 2000, s. 1072.

1.5 Darování

Třetím institutem občanského práva je darování. Jak bude nastíněno níže, darování nezaujímá v právních úpravách takové místo jako dědění. Je to právní vztah mezi dárce a obdarovaným vznikající na základě darovací smlouvy, kterou dárce něco bezplatně přenechává nebo slibuje bezplatně přenechat obdarovanému a obdarovaný tento dar nebo slib daru přijímá.⁵ Darování je s děděním spjato velice úzkými vazbami, což se projevuje i v oblasti daňového práva, kdy daně z těchto institutů byly velice podobné. V některých právních předpisech se dokonce odkazovaly jedna na druhou.

1.6 Darování pro případ smrti

Posledním institutem je darování pro případ smrti jakožto zvláštní forma darování. Jedná se o darování, které je závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije. V tomto případě se to posuzovalo jako odkaz. Za podmínku, že obdarovaný dar přijme, dárce se výslovně vzdá práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu, se použijí ustanovení o darování.

1.7 Vztah soukromoprávní a veřejnoprávní úpravy

Rozlišit soukromé a veřejné právo není vždy jednoznačné. „...hranice mezi oběma větvemi práva je mnohdy nejasná, relevantní a postupem vývoje se mění, a že nelze ji vystihnouti jen logicky.“⁶ Vztahy jsou velice rozmanité a každý z nich, je sám o sobě specifický. Na rozlišení o jaké právo jde, se používají různé teorie. Jde o teorie: mocenskou, zájmovou, organickou a právního regulování. Je potřeba mít na paměti, že ať už k rozdělení práva na veřejné a soukromé, použijeme jakoukoli teorii, nikdy nebude zvolená teorie bez výhrad. Členění práva na soukromé a veřejné provedl již Ulpianus ve svých Digestech: „*Publicum ius est, quod ad statum rei Romanae spectat; privatum, quod ad singulorum utilitatem pertinet.*“ (D 1.1.1.2; Právo veřejné je to, které se týká záležitostí římského státu, právo soukromé, které směřuje ku prospěchu jednotlivců.) Toto rozdělení je i v současné době považováno za aktuální.⁷ Lze říci, a připojit se tak k názorové většině, že odlišit od sebe právo soukromé a veřejné je nejednoznačné, ovšem nelze se na to dívat jako na spor. Stejně judikoval Ústavní soud (Pl. ÚS 33/2000). I Nejvyšší správní soud deklaroval, že vztah práva soukromého a veřejného nelze chápat jako spor, ale je třeba si z toho vzít to pozitivní, tedy

⁵ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009, nestránkováno. Dostupné na <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgiylsn53gc3tj>

⁶ HOETZEL, Jiří. *Československé správní právo. Část všeobecná*. Praha: Melantrich a. s., 1937, s. 28.

⁷ SALAČ, Josef. Soukromé a veřejné právo. In *Pocta Prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám*. Praha: Leges, 2009, s. 347.

v případě, že ve veřejnoprávní úpravě něco není upraveno, mělo by se užít úpravy soukromého práva a opačně (č. j. 2 As 50/2005/53). Lze také shrnout, že zatímco právo soukromé upravuje vztahy horizontální a rovné, právo veřejné zpravidla reguluje vztahy vertikální a asymetrické.⁸

Vztah soukromého a veřejného práva lze pozorovat v mnoha oblastech, avšak pro mou práci je primární vztah mezi občanským právem a právem daňovým. Mezi nimi existuje úzké spojení. Soukromoprávní úprava (občanské zákoníky) obsahuje instituty bezúplatného nabývání majetku (dědění, darování, darování pro případ smrti a odkazu). Při těchto právních úkonech se zmenšuje majetek jednoho ve prospěch druhého bez protiplnění druhé strany. Ve veřejnoprávních předpisech, tj. v předpisech daňových, nenajdeme definici výše zmíněných institutů, ale rovnou se zde setkáme s daní dědickou, daní darovací, apod. Lze z toho odvodit, že veřejnoprávní předpisy se instituty občanského práva nezaobírají a rovnou přistupují ke konkrétním daním. Pozorujeme zde postup od obecného k zvláštnímu.

Je třeba si uvědomit, že při výkladu veřejnoprávních předpisů, musíme s ohledem na úzkou provázanost obou právních odvětví, využít soukromoprávní předpisy jako výkladové vodítko, když veřejný předpis určité pojmy nedefinuje (viz. výše). Přitom se vychází rovněž z principu jednoty právního řádu a jeho bezrozpornosti. Obecně lze říct, že při změně vlastníka majetku, ať už jakýmkoli způsobem (dědění či darováním) dochází k protnutí soukromého a veřejného práva a je nutné, respektovat oba právní předpisy. Musí být splněny podmínky dané občanským zákoníkem. K protnutí obou odvětví dochází v okamžiku, kdy je nutné z převodu, který splňuje všechny náležitosti dle občanského zákoníku, odvést daň. Daňové a občanské právo je propojeno i tím, že zakládá vztah, kdy subjekt soukromého práva bez protihodnoty odvádí část svých finančních prostředků do oblasti veřejného práva (konkrétně veřejného rozpočtu). Mohla by se zde naskýtat otázka, proč by to fyzická či právnická osoba dobrovolně dělala, když z toho nemá žádný prospěch. Odpověď spočívá v tom, že soukromé subjekty odvádí část svých zisků do státního rozpočtu, a jsou z něj přerozdělovány dále. Takže se ve skutečnosti může stát, že peníze, které subjekt odvede státu, se mu vrátí v jiné formě. Orientace v oblasti veřejného i soukromého práva je důležitá, stejně tak je potřeba znát a umět interpretovat pojmy soukromého práva v právu daňovém.

Provázanost se projevuje i mezi samotnými zákony. Na změnu práva občanského (vstup nového občanského zákoníku v platnost) musela přijít reakce ze strany práva veřejného, a to i v úpravě daňových předpisů. Daňové předpisy musely reagovat na rekonstrukci soukromého

---

⁸ OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 13 an.

práva, jinak by došlo k výkladovým nejasnostem a potom *in dubio pro reo*, by bylo ve prospěch daňového subjektu, na úkor státního rozpočtu, a to by bylo z pohledu státu negativní, jelikož by přicházel o peněžní prostředky. Kromě terminologických změn bylo třeba reagovat na změny věcné, jelikož se rekodifikací zavedly nové instituty.⁹ V případě, kdy by daňové právo po rekodifikaci občanského práva nezměnilo své zákony, mohlo by se velice jednoduše stát, že situace řešené v daňových předpisech, které byly účinné v době socialistické republiky, budou v praxi často v rozporu, co se týče výkladu jejich ustanovení.

Když půjdu proti proudu času, již účinností zákona č. 89/2012 Sb., jsem mohl pozorovat radikální změnu, týkající se daně dědické a darovací, kdy zcela zanikl zákon č. 357/1992 Sb., jelikož přestal být s ohledem na rozsáhlé osvobození od daní v něm upravených relevantní. Spolu s velmi široce pojatým ustanovením týkající se osvobození, vznikly s účinností zákona č. 89/2012 Sb., (nebo se vrátily) i některé nové instituty, které zákon č. 40/1964 Sb., neznal (nebo nechtěl znát). I na tuto situaci bylo nutné reagovat.

Takovou změnu pozorujeme i po převratu roku 1989. I když se nemůžu opřít o změnu v občanském právu a tím reformu daňového práva, vysvětlení se hledá lehce. V té době nic takového nemohlo být proveditelné, jelikož během několika týdnů skončila dlouhá socialistická éra a okamžitá rekodifikace prostě nepřicházela v úvahu. Změny daňových předpisů byly v té době mnohem jednodušší, což dokládá i fakt, že změna daňových předpisů přišla již v roce 1993, kdy k 1. 1. začala existovat Česká republika a s ní i mnoho nových zákonů (zákon č. 357/1992 Sb., zákon č. 568/1992 Sb.,...). Občanské právo vzhledem ke svému širšímu zaměření potřebovalo mnohem delší čas a přípravu na rekodifikaci. Zákonodárci vyřešili alespoň ta nejrozpornější ustanovení, která byla v rozporu s demokratickou vládou, ale na komplexní úpravu občanského práva jsme si museli ještě dlouhá léta počkat.

S nástupem občanského zákoníku z roku 1964 byla provedena rovněž změna v daňových předpisech, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 24/1964 Sb. Samotná změna, ale nebyla tak radikální, jak zřejmě zákonodárci zamýšleli. Jejich snaha měla spočívat v posílení státu v oblasti notářských poplatků a zajistit větší výnos do státního rozpočtu. Nicméně předchůdce zákona č. 24/1964 Sb., upravoval notářské poplatky velice podobně. Bylo to zapříčiněno i faktem, že občanské zákoníky v době socialismu byly postaveny na stejné sovětské ideji, a proto nebylo zapotřebí zásadním způsobem reagovat na změnu v občanském právu.

---

⁹ RADVAN, Michal. Vztah soukromého a daňového práva. In *Dny práva 2013. Část IX. Interakce soukromého a finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 391-401. Dostupné na <<https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/book/650>>

Závěrem lze dovést, že vztah veřejného a soukromého práva (konkrétně daňových zákonů a občanských zákoníků) je velice úzký a provázaný. Při změně soukromého práva, je zapotřebí počítat se změnou v oblasti daňového práva, ať už by byla většího rázu (při rekodifikaci v roce 2014) nebo menšího rozsahu (při změně občanských zákoníku z roku 1950 a 1964).

2. Instituty bezúplatného nabývání

Druhá kapitola bude pojednávat o institutech bezúplatného nabývání majetku, a to: dědění, darování, darování pro případ smrti a odkazu. Bude zde sledován vývoj těchto institutů v občanských zákonících, které u nás platily od 19. století do současnosti.

2.1 Obecně k občanským zákoníkům

V první podkapitole uvedu pár informací k soukromoprávním úpravám (občanským zákoníkům), kterými se budu zabývat.

První z nich je císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie (dále jen „**ABGB**“).¹⁰ Platil pro všechny země Rakouského císařství, kromě zemí koruny Uherské.¹¹ Účinnosti nabyl 1. ledna 1812. Obsahoval celkem 1502 paragrafů.¹² Je pozoruhodné, že platil v našich zemích (s pozměněným názvem) až do roku 1950, kdy jej nahradil občanský zákoník z roku 1950. ABGB byl velkolepým dílem, o čemž svědčí fakt, že je s nutnými změnami, které bylo potřeba udělat, stále platným zákoníkem například v Rakousku. Vycházel z práva římského, ale také z koncepce přirozeného práva¹³ a z filozofických základů osvícenství. Své počátky měl z doby Marie Terezie, konkrétně z Codex Theresianus universalis, což byly prvotní snahy kodifikovat občanské právo. Následovaly práce Josefa II., který přijal tzv. josefínský občanský zákoník (1786), jenž obsahoval pouze obecnou část a rodinné právo.¹⁴ Až za vlády Františka I., bylo občanské právo celkově kodifikováno, již zmíněným ABGB, který byl platný pro všechny bez rozdílu.

Po vzniku Československa se stal ABGB součástí československého právního řádu recepcí č. 11/1918 Sb. z. a n., a vžil se pro něj název československý obecný zákoník občanský, který u nás platil až do roku 1950. Velikým problémem ABGB byl, že neplatil pro země Uherské koruny, a tudíž ani pro Slovensko. Recepcí č. 11 vznikl v Československu právní dualismus. Považuje se za základní kodex soukromého práva.

---

¹⁰ Text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

¹¹ SCHELLE, Karel. ABGB a dědické právo. In *Dny práva 2010. Proměny soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1642-1654. Dostupné na

[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_\(4371\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_(4371).pdf)

¹² Původní text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Ministerstvo spravedlnosti. *Nový občanský zákoník-online. Důvodová zpráva* [online]. 3. února 2012 [cit. 16. května 2017]. Dostupné na <http://www.codexisuno.cz/4mR#!68240>

Nástupcem ABGB byl zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále jen“OZ/50“).¹⁵ Nabyl účinností od 1. ledna 1951. Obsahoval celkem 570 paragrafů. Byl inspirován sovětským Občanským zákoníkem z roku 1922 a principy sovětské ústavy z roku 1936. Bylo upuštěno od komplexního kodexu, který představoval ABGB. Oddělila se některá právní úprava (např. rodinné právo) do samostatných zákonů. Tímto krokem chtěla komunistická strana přiblížit právní úpravu širší veřejnosti a zjednodušit ji tak, aby tomu rozuměla většina občanů. OZ/50 se odklonil od římskoprávních tradic a komplexně změnil společenské, hospodářské a politické poměry v zemi. Mimo tyto změny odstranil právní dualismus, který v Československu byl od roku 1918.

Dalším občanským zákoníkem byl zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen“OZ/64“).¹⁶Nabyl účinnosti k 1. dubnu 1964. Obsahoval celkem 880 paragrafů. Nazýval také jako velký komunistický kodex¹⁷a v mnohém svou radikálností předčil i Základy občanského zákonodárství Svazu sovětských socialistických republik (SSSR).¹⁸ Nahradil OZ/50, jenž byl v té době označen za překonaný. Politickým špičkám se zdálo, že OZ/50 již neodpovídá společenským poměrům v zemi, a proto se rozhodli pro sestavení nového zákoníku, který by tento špatný odraz situace ve společnosti nahradil. Upravoval české hmotné soukromé právo od roku 1964 do roku 2013. Pokračoval ve stejném trendu, jako OZ/50, kdy různá odvětví soukromého práva byly nadále upravovány a zdokonalovány samostatnými právními předpisy, kterými byly: zákon o rodině, obchodní zákoník, aj.

Zúžil občanské právo na pouhou majetkovou úpravu a posílil změny, které započal OZ/50. Byl pojat jako kodex spotřebitelského práva, kdy byly preferovány vztahy typické pro socialismus. Občanské právo bylo bráno jako ochrana třídních hodnot a zájmů.

Přelomový byl rok 1989, kdy u nás končí éra socialismu. Bylo jasné, že jakmile nastal státní převrat, bylo třeba okamžitě reformovat OZ/64, který vycházel ze socialistického pojetí práva. Reforma byla provedena novelou občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., která odstranila rozporná ustanovení OZ/64, jenž vzhledem k politické situaci v zemi nemohly být nadále uplatňovány. Novelou se navrátil princip soukromého vlastnictví a rozšíření předmětu úpravy občanského zákoníku, kdy občanský zákoník byl brán jako obecný základ soukromého práva. Opět byla zavedena autonomie a vůle soukromých vlastníků.

---

¹⁵ Text jsem dohledal na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-141/zneni-0>

¹⁶ Text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgy2f6nbqfu2tq>

¹⁷ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 518.

¹⁸ Tamtéž, s. 521.

Dosud platným občanským zákoníkem na našem území zůstává nástupce OZ/64, a to zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen "OZ").¹⁹ Byl velice dlouho připravován a zpracováván, než nabyl 1. ledna 2014 účinnosti. Má celkem 3081 paragrafů. Tvoří základní kámen soukromého práva v ČR. Myšlenky rekonstrukce soukromého práva se poprvé objevily po převratu v roce 1989. V té době bylo potřeba rychle reagovat na změnu režimu a zrušit ta ustanovení, která byla nejvíce v rozporu s demokratickými zásadami. Proto vešla v platnost novela č. 509/1991 Sb. Bylo ale jasné, že soukromé právo musí projít mnohem většími změnami, než pouhou jednou novelou. Vyvrcholením myšlenek rekonstrukce soukromého práva po roce 1989 bylo sestavení OZ pod vedením profesora Karla Eliáše.

OZ se vrátil k římskoprávním zásadám, inspiroval se v zahraničních úpravách a v mnohém přebíral starou právní úpravu z ABGB. OZ opět sjednotil jednotlivé části soukromého práva, které byly roztrženy po nástupu socialismu. Argumentem pro sjednocení soukromého práva do jednoho kodexu byla hlavně přehlednost.

Takto velký zásah do právní úpravy, která zde byla od roku 1964, znamenal vznik častých problémů, které hlavně ze začátku způsobily neznalost postojů soudů k jednotlivým ustanovením OZ. Nebylo se v judikatuře soudů o co opřít. Problémy se týkaly i výkladů jednotlivých ustanovení, kdy se nesešel úmysl tvůrců OZ s praktickým užitím těchto ustanovení.

V následujících podkapitolách se budu věnovat jednotlivým soukromoprávním institutům, jejichž vývoj budu sledovat po dobu účinnosti všech čtyřech občanských zákoníků.

2.2 Dědění

Dědické právo je v **ABGB** upraveno v § 531 až § 824.²⁰ Ustanovení o dědickém právu mimo jiné obsahovalo nabývání majetku nikoliv od osoby zemřelé (mortis causa), o odkazech, povinném dílu a právo na zaopatření.²¹ ABGB považoval pozůstalost za věc hromadnou, což vyplývá z § 531 ABGB: „*Souhrn práv a závazků zemřelého, pokud se nezakládají na poměrech pouze osobních, se nazývá jeho pozůstalostí.*“²² Pozůstalost tvořila

---

¹⁹ Text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgez6obzfuzq>

²⁰ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky. Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key publishing s. r. o., 2012, s. 252–275.

²¹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému. Díl III*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 7.

²² Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění císařského nařízení č. 69/1916 Sb. z. s., účinném ke dni 1. 1. 1917.

pouze soukromá majetková práva. Dědic ji nabýval odevzdáním odevzdávací listiny.²³ Dědicové tudíž nemohli nabýt veřejná práva a povinnosti s výjimkou těch, které byly předmětem soukromoprávního obchodu, tj. jsou spojena s vlastnictvím nemovitostí, nebo jsou výslovně prohlášena za předměty soukromého obchodu.²⁴ K pozůstalosti nepatří ani osobní poměry rodinné (moc otcovská, poměr manželský aj.)²⁵

Dle ABGB k nabytí dědictví nedocházelo v okamžiku smrti zůstavitele. Dědic se po smrti zůstavitele musel k dědictví přihlásit. Dědic ihned po smrti zůstavitele nevstupoval do jeho práv a povinností, ale byla mu naskytnuta možnost dědictví přijmout či odmítnout. Smrtí zůstavitele se jeho souhrn práv a závazků stal tzv. ležící pozůstalostí (hereditas iacens).²⁶

Dědické právo s ohledem na cíle **OZ/50**, kterými bylo zejména omezení soukromého práva, bylo i dědické právo značně zestručněno (§ 509 až § 561). Největší změnou oproti ABGB bylo odstranění ležící pozůstalosti. Dědictví se nabývalo již samotnou smrtí zůstavitele (§ 509). Dědic se dostal do práv a povinností pozůstalého, bez toho aniž by učinil jakýkoli právní úkon. Další odlišností oproti ABGB bylo to, že se mohlo dědit pouze ze zákona či na základě závěti (§ 512). Bylo možné dědit i z obou titulů najednou. Tato situace mohla nastat, pokud v závěti nebyl zmíněn veškerý majetek zůstavitele, nebo bylo zmíněno vše, ale některý dědický podíl nebyl nabyt. OZ/50 vynechal dědění na základě dědické smlouvy. OZ/50 preferoval dědění ze zákona (zákonná posloupnost),²⁷ aby byla co nejvíce omezena svoboda zůstavitele rozhodovat o svém majetku. OZ/50 rozděloval zákonné dědice do dvou skupin. V každé skupině se dědilo rovným dílem. Do první skupiny patřily zůstavitelovy děti a pozůstalý manžel. Druhá skupina byla definovaná tak, že jakmile nepřipadal v úvahu jako dědic ani jeden zůstavitelův potomek, dědil ve druhé skupině manžel spolu s rodiči zůstavitele jeho sourozenci a prarodiče. Nově mohly dědit také osoby, které nebyly se zůstavitelem v příbuzenském vztahu. Byly to osoby, které se zůstavitelem žily nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti jako členové rodiny, a které pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na zůstavitele (§ 528). V OZ/50 se uplatnila zásada singulární sukcese. Důvodem uplatnění byl fakt, že dědic byl účasten na úhradě dluhů, které po sobě zůstavitel zanechal.

Dědické právo dle **OZ/64** bylo upraveno § 460 až § 487. Dědění majetku v osobním vlastnictví zaručovala i Ústava z roku 1960, a to ve svém čl. 10 odst. 2: „*Dědění osobního*

²³ Usnesení KS v Brně ze dne 17. ledna 2000, sp. zn. 18 Co 30/99.

²⁴ ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář...*, s. 9.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Hereditas iacens je majetek zůstavitele od jeho úmrtí do odevzdání majetku jeho dědicům.

²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. Dostupná na http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm

majetku se zaručuje.“ Dědictví se nabývalo smrtí zůstavitele (§ 460) a bylo jej možné nabýt dvěma tituly, a to ze zákona nebo závěti (§ 461). Dědění ze zákona bylo upraveno v § 473 a násl. První dědická skupina zůstala stejná. Dědily zůstavitelovy děti a pozůstalý manžel (§ 473). Do druhé dědické skupiny patřil manžel, zůstavitelovi rodiče a ti, kteří se zůstavitelem žili nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti, a kteří pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele (§ 474). Změnou oproti úpravě v OZ/50 bylo to, že pokud zde nebyl ani jeden z rodičů a spolužijící osoba, mohlo celé dědictví připadnout manželovi, jelikož z druhé dědické skupiny byli vyloučeni sourozenci a prarodiče zůstavitele. Sourozenci, kteří byli vyloučeni z druhé dědické skupiny, byli přemístěni do nově vzniklé třetí dědické skupiny, a to společně se spolužijící osobou. Tito dědili, pokud nedědil ani manžel, ani žádný z rodičů (§ 475). Dědění ze zákona bylo preferovaným způsobem nabytí dědictví. Druhým dědickým titulem bylo dědění ze závěti. Forma, kterou zůstavitel mohl závět napsat, byly dvě, a to: vlastní rukou nebo formou notářského zápisu (§ 476 odst. 1). Jiná možnost pořízení závěti nebyla možná.

Dědické právo (§ 1475 až § 1720) se v **OZ** řadí mezi absolutní majetková práva a jeho úprava se vrací k ABGB, a tedy dává na první místo autonomii vůle. Při přechodu pozůstalosti ze zůstavitele na jeho dědice, je potřeba splnit kumulativně určité podmínky, které jsou obdobné jako v ABGB (zde opět projev návratu k právní úpravě ABGB). Těmito podmínkami jsou: smrt zůstavitele, samotná existence dědictví, způsobilost toho, kdo má dědit a jeden ze zákona možných dědických titulů (dědická smlouva, závěť, zákon) (§ 1476). Jelikož OZ vrací na první místo autonomii vůle, dává přednost dědické smlouvě a závěti, jako možnosti zůstavitele zvolit si, kdo nabude jeho pozůstalost. Zřejmě největší podobností s úpravou v ABGB je návrat k tzv. ležící pozůstalosti, kdy dědické právo sice vzniká smrtí zůstavitele (§ 1479), ale k jeho nabytí dochází, jakmile jej potvrdí soud (§1670).

Druhou podmínkou je existence pozůstalosti. Aby mohl dědic něco zdědit, je zapotřebí existence jmění (aktiva či pasiva), které zde zůstavitel zanechal po své smrti, a které může být předmětem dědění. OZ do pozůstalosti zahrnuje práva a povinnosti vázané výlučně na osobu zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci (§ 1475 odst. 2). Těmito právy či povinnostmi se rozumí například bolestné nebo náhrada za ztížení společenského uplatnění v budoucnosti.

Třetí podmínkou je samotná způsobilost osoby, která má dědit (§ 1481). Novým důvodem nezpůsobilosti je uveden v § 1482.²⁸ K naplnění tohoto důvodu bude třeba: 1) smrt

---

²⁸ Text dostupný na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgez6obzfuzq>

nezletilého dítěte, 2) zneužívání nebo závažné zanedbávání výkonu rodičovské odpovědnosti a 3) předchozí rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti. Z dikce zákona je zřejmé, že nebude stačit samotné jednání naplňující znaky zneužívání či zanedbávání rodičovské odpovědnosti, ale vyžadovat se bude rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti.²⁹ Kromě negativního vymezení jsou zde i pozitivní podmínky, které charakterizují způsobilost. Osoba způsobilá dědit musí přežít zůstavitele. Osobou způsobilou se rozumí i dítě, které se doposud nenarodilo, ovšem bylo již počato (tzv. nasciturus). Je zapotřebí, aby se dítě narodilo živé. Pokud se živé nenarodí, hledí se na něj, jakoby nikdy nebylo (§ 25). OZ nově umožňuje, aby dědicem byla právnická osoba, která má v budoucnu teprve vzniknout (§ 1478). Zde je dána podmínka, že právnická osoba musí vzniknout do jednoho roku od smrti zůstavitele.

Poslední podmínkou je nabytí dědictví dědickým titulem, které upravuje § 1476. V ustanovení jsou dědické tituly seřazeny dle jejich síly. Největší sílu (přednost) má dědická smlouva, poté závěť a až subsidiárně nastupuje dědění na základě zákona. Z toho vyplývá, že se institut dědické smlouvy (vyloučena OZ/50) vrací do právní úpravy a hned jako nejsilnější z možných dědických titulů.

Dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá. Je vyžadována ve formě veřejné listiny (§ 1582). Jelikož se jedná o smlouvu, tak nemůže být jednostranně změněna nebo zrušena (rozdíl oproti závěti, kde ji může zůstavitel kdykoli změnit, doplnit nebo odvolat).³⁰ Ačkoliv je dědická smlouva nejsilnější z dědických titulů, nelze ji pořídit o celé pozůstalosti, nýbrž maximálně o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti tak, aby $\frac{1}{4}$ zůstala volná (§ 1585).

Druhý dědický titul je závěť, která se v právní úpravě vyskytuje již od římského práva a byla upravena ve všech výše zmíněných právních předpisech. Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti zůstává jedné či více osobám podíl na jeho pozůstalosti (§ 1494). Zůstavitel, jak je již zmíněno výše, může závěť změnit, doplnit či dokonce zrušit bez jakýchkoli následků. Je zde v plné síle ukázaná autonomie vůle zůstavitele, která se do naší právní úpravy navrátila. Dědická smlouva a závěť spadají dle OZ do tzv. porřízení pro případ smrti. Pokud o pozůstalosti není sepsána dědická smlouva, ani zůstavitel nezanechal závěť, připadá v úvahu poslední dědický titul, a to dědění ze zákona.

---

²⁹ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 41-42.

³⁰ Důvodová zpráva k § 1582 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Dědění na základě zákona neboli zákonná posloupnost se použije jako subsidiární institut a je upraven v § 1633 a násl. Oproti předcházejícím právní úpravám máme v OZ šest dědických tříd, což je oproti maximálně čtyřem skupinám (v předchozích právních úpravách se používal název „skupiny“ v OZ nově „třídy“) velký nárůst. Je tedy patrné, že se okruh dědiců, kteří mohou na základě zákona dědit, zvětšil. První až třetí třída dědiců převzala stejnou úpravu jako OZ/64. Ve čtvrté třídě byly vynechány děti prarodičů zůstavitele. Nová pátá třída zmiňuje prarodiče rodičů zůstavitele a nejsou-li ani oni, tak v poslední šesté dědické třídě dědí potomci dětí sourozenců zůstavitele a potomci jeho prarodičů.³¹ V OZ je nově možné zřici se dědického práva (§ 1484) a to do budoucna, což je změna oproti OZ/64, kde zřeknutí se práva do budoucna nebylo možné. Úplně nový institut, který OZ zavádí, je vzdání se dědictví (§ 1490). Vzdání se dědictví spočívá v tom, že se dědic může před soudem vzdát dědictví, a to ve prospěch druhého dědice.

2.3 Odkaz

Odkaz (§ 647 až § 694) se zakládá na singulární sukcesi. V **ABGB** ale bylo hlavní zásadou, zásada univerzální sukcese, tedy že dědic nabýval pozůstalost jako celek. Zásada univerzální sukcese byla tedy odkazem prolomena. Rozdíl mezi dědictvím a odkazem byl doslovně zmíněn v § 535 ABGB. Bylo-li v posledním pořízení ustanoveno, že určité v posledním pořízení podrobně vyjmenované movitosti mají připadnout jednomu, kdežto vše ostatní pak druhému, dlužno považovat onoho za odkazovníka, tohoto za dědice ze závěti.³²

Od okamžiku smrti zůstavitele mohl odkazovník požadovat po osobě odkazem zatížené předmět odkazu, jelikož od okamžiku smrti nabýval práva na odkaz (§ 684). Pokud šlo o „*den splatnosti*“, tedy den kdy musel obtížený plnit odkazovníkovi, byl různý s ohledem na cenu předmětu odkazu. Menší cennosti mohly být požadovány ihned, zatímco předměty s vyšší cenou až po roce od doby, kdy zemřel zůstavitel (§ 685).

Dle ABGB bylo umožněno, aby zůstavitel odkazy vyčerpал veškeré své dědictví, přičemž nebyl omezen nějakou poměrnou částí, které by nesměla být od odkazu oproštěna, tak, aby něco zůstalo dědici. Ten měl v situaci, kdy bylo dědictví odkazy zcela vyčerpáno, pouze možnost náhrady nákladů, které učinil ve prospěch podstaty a náhradu nákladů při námaze, kterou musel vykonat, aby uspokojil odkazovníky (§ 690).

---

³¹ Důvodová zpráva k § 1582... Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

³² Rozhodnutí NS ČSR ze dne 28. května 1924, sp. zn. R I 428/24.

Odkaz byl, stejně jako celé dědické právo, v **OZ/50** značně omezen. Omezení se v největší míře dotklo předmětu odkazu. V ABGB mohlo být předmětem odkazu prakticky cokoli, ale v OZ/50 bylo zřízení odkazu omezeno pouze na peněžité částky a movité věci, s navazující podmínkou, že muselo jít o věci nepatrné hodnoty. Odkaz umožňoval zůstaviteli odměnit osoby, které se o něj v průběhu života, zejména stáří staraly. Poslední podmínkou, aby se mohlo na osobu, která byla zmíněna v závěti zůstavitele, dívat jako na odkazovníka, byla ta, že zůstavitel mohl odkazovníkovi zanechat majetek v maximální hodnotě ¼ celkového dědictví.

Jakmile byly tři výše zmíněné podmínky kumulativně splněny, hledělo se na osobu, která takto přišla k dědictví zůstavitele jako na odkazovníka. V praxi to znamenalo, že odkazovník neodpovídal za dluhy, které zde zůstaly po smrti zůstavitele (jako tomu bylo u dědictví).

Odkaz byl z právní úpravy **OZ/64** zcela vynechán, a to bez jakéhokoli zdůvodnění. OZ/64 nerozlišoval pojmy dědice a odkazovníka, jak tomu bylo v předchozích úpravách. I přesto můžeme v § 477: „v závěti zůstavitel ustanoví dědice, popřípadě určí jejich podíly nebo věci a práva, která jim mají připadnout...“, vidět pozůstatek definice odkazu. Záměr zákonodárce byl ale zřejmý, a to ten, aby osoby, které získají určitý majetek od zůstavitele, byly odpovědné za jeho dluhy. Zbavení odpovědnosti za dluhy zůstavitele je totiž jeden ze základních odlišných faktorů odkazu od dědictví.

Odkaz (§ 1594 až § 1652) byl stejně jako darování pro případ smrti opětovně zaveden do právní úpravy účinností **OZ**. Z důvodové zprávy k OZ lze vyčíst záměr zákonodárce, proč se odhodlal k tomuto kroku. „V zemích, kde tento institut dědického práva existuje, je odkaz využíván k různým charitativním účelům, příspěvkům politickým stranám, odkazům uměleckých děl pro muzea či galerie. Odkazovníkem může být jen osoba způsobilá dědit a jen osoba, která má z pozůstalosti prospěch.“³³

Odkaz může zůstavitel zřídit tak, že v pořizení pro případ smrti (závěť, dědická smlouva, dovětek) (§ 1491). Nařídí určité osobě, aby odkazovníkovi vydala předmět odkazu (§ 1594 odst. 1). Co se týče způsobilosti, tak jak zůstavitel, tak odkazovník musí být osoby, které jsou způsobilé pořizovat závěť (popř. způsobilé dědit) (§ 1594 odst. 1 druhá věta a § 1595). OZ zde stejně jako u darování (§ 2066) myslí na osoby, které nejsou způsobilé (omezené ve svéprávnosti). Tyto mohou odkázat odkazovníkovi předměty malé hodnoty. OZ umožňuje zůstaviteli zanechat přednostní odkaz (§ 1596) nebo pododkaz (§ 1599 a § 1600).

---

³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Jakmile zůstavitel zřídí odkaz, jsou jím zatíženi všichni dědicové zůstavitele, a to dle poměrů jejich podílů (§ 1597 věta první). OZ dává zůstaviteli možnost některého dědice vyloučit z obtížení jím zřízeným odkazem (§ 1597 věta druhá). Zůstavitel je stejně jako v OZ/50 omezen v hodnotě svého dědictví, kterou mohl zatížit odkazem, a to do maximální výše ¼ celkového dědictví. Pokud byla tato hranice převyšena, mohl dědic žádat poměrné zkrácení odkazu tzv. kvarta falcidiana (§ 1598).

Odkazovník nabývá právo na odkaz smrtí zůstavitele (§ 1620). Do doby, než zůstavitel zemře, nemůže odkazovník s odkazem jakkoli nakládat (§ 1622). Důvodem je fakt, že do své smrti může odkazovník zřízení odkazu pozměnit nebo odkaz odvolat. Právo na odkaz uplatňuje odkazovník přímo vůči dědici.³⁴ Odkázanou věc nabývá odkazovník stejným způsobem, jakým se nabývá vlastnické právo (§ 1621 odst. 1). Jakmile zemře zůstavitel, může odkazovník žádat po dědici, aby mu předmět odkazu vydal ihned, pokud ovšem zůstavitel nestanoví jinou lhůtu. Ihned může odkazovník žádat i odkazy menších hodnot a dobročinné odkazy. Odkazy, které nespádají do výše zmíněných typů, jsou splatné za rok po smrti zůstavitele (§ 1624).

2.4 Darování

Darování (§ 938 až § 956) spadalo v **ABGB** mezi osobní práva k věcem. Znaky charakterizující darování jsou uvedeny v úvodním ustanovení o darování, a to v § 938: „*Smlouva, kterou se někomu přenechává věc bezplatně, se nazývá darování.*“³⁵ Darování bylo smlouvou obligační, kdy k uzavření smlouvy musel být konsenzus mezi dárce a obdarovaným. Jinými slovy dárce se rozhodl někomu přenechat věc bez úplaty a obdarovaný věc přijal. Obdarovaný ale nebyl právně vázán. Vázanost obdarovaného ale mohla být mravní, kdy se vzhledem k zásadám slušnosti a obvyklého chování považuje za povinnost, aby obdarovaný dar přijal.³⁶

Předmětem darování byla dle § 938 ABGB věc. Věcí se rozumělo věc samotná, majetková práva a jiné majetkové hodnoty. Konkrétně se mohly darovat: peníze, služby,

---

³⁴ NEVRKLA, Luboš. *Návrat odkazu do úpravy dědického práva* [online]. epravo.cz, 4. listopadu 2014 [cit. 27. června 2017]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/navrat-odkazu-do-upravy-dedickeho-prava-95956.html>.

³⁵ Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., ve znění císařského nařízení č. 69/1916 Sb. z. s., účinném ke dni 1. 1. 1917.

³⁶ ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému ...*, s. 406.

výkon určité práce, poskytnutí věna apod.³⁷ Naopak převzetí dluhu se za darování nepovažuje, a to i kdyby se stalo bez úplaty.³⁸

U formy při darování bylo třeba rozlišovat situace, kdy zaprvé dárce předal předmět darování ihned. V tomto případě nebyla žádná předem stanovená forma. Pro uzavření stačilo pouze ústní dohodou. V druhém případě, kdy se dárce zavázal do budoucna předat obdarovanému věc, bylo zapotřebí formu notářského zápisu.³⁹

Darování v **OZ/50** bylo velice strohé a zjednodušené. Úprava čítala 4 paragrafy (§ 383 až § 386). Úvodní ustanovení darování bylo obdobné jako v ABGB. „*Darovací smlouvou dárce něco bezplatně přenechává anebo slibuje obdarovanému a ten dar nebo slib přijímá.*“ (§ 383) Opět se při darování uzavírala smlouva v okamžiku předání věci nebo až v budoucnu. Forma byla nutná pouze u předání věci do budoucna (tzv. konsenzuální smlouva), a to v písemné formě.

Darování v **OZ/64** bylo obdobně jako v OZ/50 velice stroze upraveno (§ 628 až § 630). Stejně jako v OZ/50 byla stanovena forma pro darování, při kterém se věc ihned nepřeváděla obdarovanému, ovšem už nebylo zapotřebí notářského zápisu.

Darování se řadí mezi relativní majetková práva a oproti právním úpravám v OZ/50 a OZ/64 zažívá v **OZ** renesanci. Darování v OZ vychází z úpravy v ABGB. V OZ se problematice darování podrobně věnovaly § 2055 až § 2078.⁴⁰ Úvodní ustanovení je co do významu stejné, jako úvodní ustanovení v předchozích právních úpravách. „*Darovací smlouvou dárce bezplatně převádí vlastnické právo k věci nebo se zavazuje obdarovanému věc bezplatně převést do vlastnictví a obdarovaný dar nebo nabídku přijímá.*“ (§ 2055 odst. 1) Je zde třeba dosáhnout konsenzu mezi dárce a obdarovaným, kdy dárce projevuje svou vůli, vzdát se části svého majetku bezúplatně ve prospěch obdarovaného, a ten musí projevit svou vůli tak, že dar či nabídku přijme.

Forma darování se po celou dobu výrazněji nezměnila, a to platí i pro OZ. Písemná forma byla vyžadována v případě, kdy se věc nepředávala ihned, ale dárce se zavázal do budoucna věc převést jinému (§ 2057 odst. 2) a pokud šlo o věc zapsanou do veřejného seznamu (§ 2057 odst. 1).

---

³⁷ Tamtéž, s. 410-411.

³⁸ Rozhodnutí NS ČSR ze dne 28. listopadu 1929, sp. zn. Rv I 98/29.

³⁹ ROUČEK, SEDLÁČEK: *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, s. 423.

⁴⁰ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1.

V OZ se vyskytuje několik nových institutů jako je například slib daru (§ 2056) nebo darování/ přijetí daru osobou omezenou ve svéprávnosti (§ 2066). Nově je upraveno také odvolání daru (pro nevděk a pro nouzi).

2.5 Darování pro případ smrti

Darování pro případ smrti bylo v **ABGB** upraveno v § 956 : „*Darování, k jehož splnění má dojít teprve po smrti dárce, platí jako odkaz, šetřilo-li se předepsaných formálností. Jen tehdy budiž pokládáno za smlouvu, když obdarovaný je přijal, dárce se výslovně zřekl oprávnění je odvolati a byla o tom doručena obdarovanému písemná listina.*“ Byla zde, jak už vyplývá ze znění ustanovení, úzká provázanost s institutem odkazu.

Darování pro případ smrti bylo v **OZ/50** jako možnost bezúplatného nabytí majetku z právní úpravy zcela vyloučeno, a to pod sankcí absolutní neplatnosti (§ 385).

Darování pro případ smrti bylo v **OZ/64** zakázáno pod pohrůzkou absolutní neplatnosti takového to jednání.

Darování pro případ smrti je **OZ** znovu zavedeno do právního řádu (§ 2063 a násl.). Úprava se tedy vrací k ABGB. Tento typ darování se posoudí jako odkaz, ledaže obdarovaný dar přijme, dárce se výslovně vzdá práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu (§ 2063 věta druhá). Jsou zde tedy stejné podmínky, které byly uvedeny již v ABGB. Při darování pro případ smrti nelze dar odvolat.⁴¹

2.6 Shrnutí jednotlivých institutů

Dědické právo bylo zakotveno ve všech právních úpravách, o kterých jsem pojednával. To poukazuje na jeho důležitost, která je spojena s tím, aby bylo postaráno o jmění osoby, která zemřela. Můžeme vidět dva pohledy na úpravu dědického práva. Na jedné straně ABGB a OZ, kdy byla dána zůstaviteli volnost a úprava dědického práva byla velice obsáhlá. Na druhé straně OZ/50 a OZ/64, v nichž byly zůstavitelova volnost i rozsah úpravy dědického práva omezeny. Dědění je důležitý element občanského práva a dle mého názoru je dobře, že je mu věnována taková podstatná část občanského zákoníku.

Odkaz byl v ABGB upraven velice podrobně. Překvapily mě zejména dopodrobna rozepsané předměty odkazu, tedy věci, které mohl zůstavitel odkázat. Naopak stejně jako u předchozích institutů OZ/50 zestručnil odkaz a stanovil podmínky, za kterých se na

---

⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

přenechání majetku pohlíželo jako na odkaz. V OZ/64 nebyl dokonce zmíněn vůbec. Znovu zaveden byl OZ, kde byl odkaz rozebrán důkladně a srozumitelně.

Darování bych rozdělil do dvou větví. První větev tvoří ABGB a OZ, které darování zachytily velice dobře a dostatečně. Zejména OZ, který radikálně změnil právní úpravu darování s porovnáním úprav OZ/50 a OZ/64. Do druhé větve bych zařadil OZ/50 a OZ/64, které darování téměř vynechaly. Důvod byl jednoduchý. Komunistická ideologie ovlivnila obě dvě právní úpravy. Omezila autonomii vůle, soukromé vlastnictví a volné nakládání se svým majetkem. Dávala do popředí dědění na základě zákona, tak aby vše bylo vládou kontrolováno.

Darování pro případ smrti u nás neexistovalo v dobách platnosti OZ/50 a OZ/64, kdy bylo sankcionováno absolutní neplatností. V ABGB a OZ bylo právní jednání, kdy dárce daruje pro případ smrti (mortis causa) primárně jak odkaz a jako darování pro případ smrti bylo takové to jednání chápáno až po splnění zákonných podmínek, které se v obou právních úpravách nijak zásadně nelišily.

3. Daňové předpisy

Ve své závěrečné kapitole se budu zabírat hlavním cílem, který jsem se vytyčil na začátku své diplomové práce, a to úpravou dědění, darování, darování pro případ smrti a odkazu v daňových předpisech, které byly na našem území platné od poloviny 18. století. Ty nejdůležitější se na následujících stránkách budu snažit podrobně rozebrat.

3.1 Patent o dani dědické z roku 1759

První právní úpravu, kterou ve své práci zmíním je patent č. 526/1759⁴², o dani dědické ze dne 6. 6. 1759 (dále jen „patent č. 526/1759“).⁴³ Obsahoval celkem 14 bodů. Patent byl vydán Marií Terezií, jež byla panovnicí habsburské monarchie. Reagoval na probíhající válečný konflikt, kterým byla sedmiletá válka.⁴⁴ S ní byly spojené velké finanční ztráty, které se snažila vyřešit.

Patent ve svém úvodním ustanovení vymezil **poplatníky**, kterými byly všechny církevní a světské osoby, ať už tyto byli obyvatelé Habsburské monarchie či cizinci. Všichni byli povinni odvést do státní pokladny 10 % ze zbývajících čistého majetku, tedy již po odečtení dluhů, které na majetku byly (bod 1). Pokud se o dlužích dozvěděl plátce až po zaplacení daně, mohl po dvorské komisi požadovat vrácení části daně, která se vztahovala k těmto dluhům.⁴⁵ Církevní osoby, bratrstva a ostatní co vlastnili světský majetek, byli povinni odvádět do státní pokladny místo 10 % z celkové hodnoty majetku, pouhá 3 % (bod 6). Lze zde pozorovat, že církev měla v polovině 18. století vlivné postavení. Tato povinnost se vztahovala na dědictví, odkaz, dar mezi živými i darování pro případ smrti (bod 1). Již v tomto patentu můžeme pozorovat, že probírané instituty byly zdaněny stejně, bez rozdílů.

Dle patentu byly některé osoby od daně dědické **osvobozeny**. Osvobozena byla předání od sezdaných rodičů (bod 2), dále také drobná dědictví do 500 zlatých a legáty, které nepřesahovaly 100 či 50 zlatých. Osvobození se týkalo rovněž dobročinných odkazů a odkazy farám. Osvobození se vztahovalo i na výživu chudým a péči o nemocné a darování mezi živými, ovšem pouze pod podmínkou že nepřesáhly částku 1.000 zlatých. Pokud tuto částku

---

⁴² Sammlung aller k.k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780.

⁴³ Jeho originální název zněl: Erbsteuerpatent von 6. Juni 1759. Původní text jsem dohledal na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1760&page=589&size=45> (listy 534-541).

⁴⁴ Trvala mezi lety 1756 až 1763.

⁴⁵ Supplementum Codicis Austriaci, oder Chronologische Sammlung, s. 208. Dostupné na <https://books.google.cz/books?id=LkImAAAacAAJ&pg=PA208&lpg=PA208&dq=Erbschaftssteuer+patent+1759&source=bl&ots=OvepeGIKzg&sig=5Ba9k5yTNVleQpCrQTIflfhMEoc&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjCgqDnkrTYAhXRJFAKHWMGAPMQ6AEILDAB#v=onepage&q=Erbschaftssteuer%20patent%201759&f=false>

přesáhly, tak dani dědické podléhaly (bod 3). Pokud nabyvatel zdědil obrazy, knihy, koně, vozy, osobní šaty či zásoby vína, zrní a jiných potravin, které by mohly být spotřebovány do 1 roku od dědění, tak se z nich nemusela platit daň. Na zlato, stříbro a šperky se institut osvobození nevztahoval (bod 4).

Dále bylo stanoveno, že daň se nemusela platit najednou, aby tím nebyl nabyvatel hodně zatížen, ale byl povinen danou částku zaplatit do 1 roku od převodu, a to v 6 stejně velkých ročních splátkách (bod 8).

3.2 Patent o dani dědické z roku 1810

Patent č. 18/1810 Sb. z. s., o dani dědické ze dne 15. 10. 1810⁴⁶ (dále jen „patent č. 18/1810 Sb. z. s.“) byl nástupcem patentu č. 526/1759. Obsahoval 66 paragrafů. Byl vydán jako reakce na válečný konflikt, kterým byly napoleonské války.⁴⁷ S ohledem na skončenou válku, bylo nutné zajistit stálý příjem do státního rozpočtu (stejně jako u patentu č. 526/1759), jehož účelem bylo umořit dluh, který vznikl. Právní úprava byla přesnější a nastavena tak, aby odpovídala poměrům té doby.

Poplatníky daně dědické byly osoby světského či církevního práva, a to bez ohledu na jejich státní příslušnost (§ 2). **Předmětem** daně byly situace, kdy poplatníci získali majetek na základě dědictví, odkazu, darování pro případ smrti a darování mezi živými (§ 2 písm. a) - c). Přičemž zákonodárce výslovně stanovil, že na případy darování pro případ smrti se obdobně užije ustanovení týkající se odkazu (§ 18). **Osvobození** od daně dědické bylo dvojího druhu, a to osobní a věcné (§ 3). Pod osobní osvobození spadali všichni pokrevní příbuzní, nemanželské děti a jejich rodiče pouze v případě, kdy se respektovalo to, co jim připadlo na základě zákona (§ 4). Osvobození byli i manželé (§ 7). Naopak adoptované děti dani podléhaly (§ 4 druhá věta). Osvobozeny byly také tuzemské zbožné nadace, kdy se těmito nadacemi myslelo: dědictví na mše, majetek který farář dal kostelu, jiné cennosti odkázané kostelu, či jiné finanční částky, které podporovaly veškeré duchovní činnosti a dědictví a odkazy které byly poskytovány chudinským institutům (§ 13). Pod věcné osvobození patřilo věno, které přecházelo zpět na ovdovělou matku a také vdovské platy (§ 7). Dále dani nepodléhala ta dědictví, která nepřesáhla 100 zlatých (§ 12). Darování mezi živými bylo osvobozeno pouze v případě, kdy obdarovaný získal plné užívací právo (§ 17). Vybavení domácnosti, náradí, kuchyňské náčiní, prádlo, oblečení, koně či vozy, které spadaly do

---

⁴⁶ Jeho originální název zněl: Der Erbsteuer – Patent vom 15. October 1810. Původní text jsem dohledal na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=pgs&datum=1810&page=589&size=45> (listy 100-135).

⁴⁷ Válečný konflikt mezi lety 1803 až 1815.

pozůstalosti, byly od daně osvobozeny v případě, kdy nesloužily obchodu, ale osobní potřebě. Obrazy a knihy dani dědické nepodléhaly pouze v případě, kdy jejich hodnota nepřevýšila 100 zlatých anebo v případě kdy sice tuto částku převýšila, ale sloužily pro veřejné užívání nebo byly poskytnuty veřejné instituci (§ 24).

Výše daně byla stanovena komisí pro daň dědickou a to na 10 % z pozůstalosti, kdy se vycházelo z ceny, která tu byla v době smrti zůstavitele. To neplatilo v případě, kdy byla pozůstalost zatížena pohledávkami (úmrtní poplatek,...) a tato pohledávka překročila 5 % z celkové hodnoty pozůstalosti. V tomto případě byla daň snížena na polovinu (§ 29). Od ceny majetku, který přešel na zůstavitele, se odečetla všechna zatížení na pozůstalosti, které plynuly ze smluv, dále osvobozené odkazy, nejistá aktiva, náklady na léčbu a pohřbení, nikoliv však náklady na smuteční oslavy a ostatní zatížení, která na pozůstalosti nevázly, ale příslušely dědici (§ 43). Výše daní stanovená tímto patentem se ale nelíbila široké veřejnosti, jelikož pro ně byla příliš vysoká. Pod neustálým tlakem veřejnosti byl nahrazen Kolkovním a taxovým patentem.⁴⁸

3.3 Kolkovní a taxový patent z roku 1840

Kolkovní a taxový patent č. 13/1840 ř. z., ze dne 27. 1. 1840⁴⁹ (dále jen „patent č. 13/1840 ř. z.“) nahradil předchozí patent č. 18/1810 Sb. z. s. Obsahoval celkem 240 paragrafů. Patent č. 13/1840 ř. z., ve svých ustanoveních hovoří pouze o dani darovací a nabízí se tedy otázka, jak to v této době bylo s daní dědickou. S ohledem na předchozí právní úpravu (patent č. 526/1759 a patent č. 18/1810 Sb. z. s.) se domnívám, že ačkoli se zde hovoří pouze o dani darovací, zákonodárce patent vztahoval i na daň dědickou.

Poplatník je ten, kdo provede jednání podléhající této dani (§ 2). Daň se ukládala prostřednictvím kolků (§ 3). **Předmětem** daně byly listiny či písemnosti, které potvrzovaly vznik, splnění nebo zánik závazku, kterým má být jiné osobě uděleno právo či povinnost (§ 5). Jelikož nebylo uvedeno, o jaký konkrétní závazek se jednalo, je nepochybné, že zákonodárce myslel kromě samotného darování, také dědění. Listiny podléhaly různé kolkové povinnosti, a to s ohledem na velikost částky či hodnotě věci v ní uvedené (§ 7). V případě kdy v listině nebyla stanovena finanční částka ani hodnota věci, podléhala tato listina kolku ve výši 30 krejcarů. Stejně tak podléhaly dani dědické listiny, ve kterých byly uvedené

⁴⁸ TALÍŘ, Matouš, DRACHOVSKÝ, Josef. *K dějinám rakouského taxovnictví II. část zvláštní*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, s. 221 an.

⁴⁹ Jeho originální název zněl: Allerhöchstes Patent vom 27. Januar 1840. Kundmachung des neuen Stempel- und tax- gesetes. Původní text jsem dohledal na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=pgs&datum=1840&page=65&size=45> (listy 21-131).

skutečnosti, které sloužily konkrétní osobě, v jejíž prospěch byla listina určena (§ 17). Všechny ostatní listiny podléhaly kolku ve výši 10 krejcarů za každý list (§ 23). Patent nerozlišoval mezi osobami, ani způsobem nabytí. Nebylo v něm rozlišováno, zdali byla předmětem pozůstalosti věc movitá či nemovitá. Patentem se moc peněz nevybralo, a proto byl platný pouze 10 let. Byl nahrazen Poplatkovým patentem.

3.4 Poplatkový patent z roku 1850

Poplatkový patent č. 50/1850 ř. z.,⁵⁰ ze dne 9. února 1850 (dále jen „patent č. 50/1850 ř. z.“) obsahoval celkem 97 paragrafů a nahradil patent č. 13/1840 ř. z., který nebyl tolik efektivní, jak se od něj očekávalo.

Ve svém prvním ustanovení určoval, co bylo **předmětem** daně. Dani podléhala veškerá právní jednání, kterými se dle občanského zákoníku (v té době ABGB) práva nabývala, přenášela, upevňovala, apod. Při **výměře** poplatku se vycházelo ze sazebníku (tarify), který byl součástí poplatkového patentu jako příloha (§ 2). Základ byl brán z peněžité hodnoty věcí. U nemovitých věcí se vycházelo ze smluvené ceny mezi stranami. U movitých věcí byl poplatník povinen popravdě a svědomitě sdělit hodnotu věcí, které nabyl (§ 48 a násl.). Poplatkový patent obsahoval i zvláštní ustanovení pro vyměrování poplatku z dědictví a odkazů nebo pro vyměrování při darování pro smrt, darování z požitku nebo užívání mezi živými. Nutno podotknout, že sazebník byl velice důkladně propracován a uváděl opravdu veškerá právní jednání, která se různými způsoby dotýkala práv. Například darovací listiny na případ smrti byly za každý arch zdaněny 15 krejcarů. Stejnou sazbou bylo zdaněno darování movitých věcí, které se ihned při právním úkonu neodevzdaly nabyvateli a darování nemovitých věcí. Dědické smlouvy byly zdaněny 15 krejcarů za každý arch. **Osvobození** bylo osobní a věcné (§ 10). Je třeba podotknout, že patent č. 50/1850 ř. z., na svou dobu velice dopodrobna upravoval situaci, které bylo potřeba zatížit daní, ať už se jednalo o daň z dědictví, odkazu, darování na smrt, ale i jiných právních jednání (licence, likvidační žaloby, rozdělovací výkazy,...).

Čím dál více sílil hlas parlamentu a širší veřejnosti s nespokojeností s dosavadní platnou právní úpravou, a proto byl roku 1909 předložen návrh zákona o dani dědické a darovací, který měl patent č. 50/1850 ř. z., nahradit. Nově se při výpočtu daní mělo vycházet z čisté hodnoty převáděných předmětů, oproti dosavadní úpravě, kde se poplatky platily z hrubé hodnoty (imobilární). Zákonodárci neměli v plánu změnit od základu současný výběr

---

⁵⁰ Původní text jsem dohledal na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1850&page=2776&size=45> (listy 455-582).

daní, protože tímto způsobem se vybíralo velké množství peněz. Shodli se, že koexistence starého patentu s doplněním a úpravou nového zákona bude dostačující.

K odůvodnění daně dědické se uvádělo, že při získání majetku bez námahy, má ten kdo jej takto nabyt, způsobilost platit z takového převodu daň. Jednalo se také o kontrolní prostředek pro ukládání osobní daně z příjmů.⁵¹ K důvodu ponechání daně darovací je její úzký a provázaný vztah k dani dědické. Zdaňovat by se měl i tento převod majetku, tak aby nedocházelo k úmyslnému obcházení zákonných dědiců skrze institut dědění, bez jakékoli sankce. To mělo být zajištěno tím, že v případě, kdy se zůstavitel v době 3 měsíců před svou smrtí zbavil majetku tím, že jej daroval, a přitom nabyvatel nezaplatil daň z darů, měl být povinen zaplatit daň dědickou.

Snaze zákonodárců odpojit daň dědickou i darovací od poplatků samostatným zákonem, se přičil fakt, že v návrhu reformy nechtěli zcela zrušit patent č. 50/1850 ř. z., nýbrž jej ponechat v případě, kdy nový zákon nestanoví něco jiného.⁵² Dalším důvodem pro reformu byl fakt, že poplatkový zákon nebyl za svou více než 60letou historii změněn, nýbrž neustále doplňován (např. zákon č. 89/1862 ř. z.), a to vedlo k těžké orientaci v něm, a s tím se pojily problémy s výběrem daní z dědění a darování.

Daň dědická se měla vybírat vždy v případě, kdy se jednalo o věc, která se nacházela na území Rakouska – Uherska. V opačném případě měl být převod od daně osvobozen. Předmětem měly být jak nápadky z dědictví, tak nápadky z odkazů, dary na případ smrti.⁵³ Již v této době byl zřejmé, jakým směrem chtěli zákonodárci uvádět směr pro zdanění dědění, darování, darování pro případ smrti a odkazu. Považovali za vhodné, aby obdobně získaný majetek byl zdaňován co nejpodobněji (viz. další úpravy). V případě, kdy se dědic či legát (odkazovník) vzdal svého podílu, měl být zproštěn i placení daně dědické. Hodnota dědictví měl být zjištěna při samotném nápadu dědictví či odkazu, a to prostřednictvím vyměření obecné hodnoty předmětu v době převodu nebo samotnou kupní cenou nemovitosti, apod.⁵⁴ Subjektem měl být nabyvatel jmění. Rovněž povinnost ručit měl mít dědic a stát mohl uplatnit zástavní právo, díky kterému měl mít přednost před všemi soukromými pohledávkami. V otázce osvobození, chtěli zákonodárci ponechat předešlou úpravu, kdy se mělo vztahovat na veřejné úřady a ústavy, ovšem nikoliv na samotné úředníky, kteří byli v těchto veřejných institucích zaměstnáni. Osvobození se mělo týkat těch nápadů, kdy hodnota nepřevyšovala

---

⁵¹ FUNK, Vilém. Reforma daně dědické a daně z darů v Rakousku. In *Sborník věd státních a právních*, 1910, roč. 10, s. 212-292.

⁵² Tamtéž, s. 218.

⁵³ Tamtéž, s. 225.

⁵⁴ Tamtéž, s. 240.

500 K (korun), linie přímá a to manželská i nemanželská, děti vlastní i nevlastní, v případě kdy se majetek převáděl ve prospěch císaře⁵⁵ a pozůstalosti diplomatických zástupců.⁵⁶ Daň se měla vyměřovat dle poměru k zůstaviteli a dle čisté hodnoty majetku, stejně jako tomu bylo v poplatkovém patentu. Politici zdůvodňovali ponechání obdobného výběru tím, že osoby více sblížené měly mezi sebou různé povinnosti (např. alimentační), zhoršila by se jejich životní úroveň, atd. V první skupině se počítalo s progresivní sazbou až od hodnoty 10.000 K výše. V druhé měla být sazba 5 % až do nápadu 1.000 K a při vyšší hodnotě se měla sazba zvýšit. V poslední kategorii se 10 % sazba měla zvyšovat od ceny 1.000 K a výš.⁵⁷

Daň darovací měla být, pokud to bylo možné, upravena shodně s daní dědickou, spolu se zásadami, které měly být zvláštní pro tuto daň. Dary, jejichž předmětem byly nemovitosti nacházející se v tuzemsku, usufructus a usus⁵⁸ měly podléhat dani vždy. Movitosti pouze v případě, pokud listina, která se pořídila k darování, byla vyhotovena v tuzemsku.⁵⁹ Předmětem daně darovací měly dále být dary mezi živými, ať se jednalo o movité či nemovité věci, bezplatné věnování vyživovacích příspěvků, bezplatná vzdání se práv ve prospěch jiného bez rozumného důvodu, situace nastíněna výše, a tudíž případ, kdy se mělo obejít dědické právo.⁶⁰ Co se mělo týkat subjektu, ručení a osvobození, řídilo by se to stejnými principy a ustanoveními. Rozdíl byl představován ve výměře daně, kdy poměr mezi osobami zůstal jako jedna z podmínek, ovšem zákon neměl počítat s rozhodnou výší nápadu. Poslanci se chtěli vyhnout rozdělení daru na menší části, a tím zhoršení administrativní práce. Sazby se měly oproti poplatkovému zákonu zvýšit, a to u první skupiny (osoby sešvagřené a příbuzenské) na 1,5 % z hodnoty majetku. Druhá kategorie, kde spadali příbuzní do třetí pobočné linie, měla být postižena sazbou 6 %. Poslední skupina měla být zdaněna sazbou ve výši 12 % z nápadu.⁶¹

Poslední částí plánované reformy bylo stanovit ustanovení týkající se ukládacího řízení. V návrhu zákona měly být společné věci pro obě daně (správa v rukou ministerstva financí, vyměrování daní měla patřit finančním úřadům, soudy měly být omezeny ve svém přezkumu pouze na zákonem stanovené případy, povinnost spolupráce se státními úřady,...).

Ačkoliv bylo zapotřebí provést reformu, jejíž návrh jsem rozebral, tento zákon (zákon o dani dědické a z darů) nikdy nevstoupil v platnost. Patent č. 50/1850 ř. z., tedy platil až do

---

⁵⁵ Jednalo by se o zbytečné přelévání peněz v rámci jedné „pokladny“.

⁵⁶ FUNK: Reforma..., s. 264-265.

⁵⁷ Tamtéž, s. 268-269.

⁵⁸ Poživací a užívací právo.

⁵⁹ FUNK: Reforma..., s. 275.

⁶⁰ Tamtéž, s. 275-278.

⁶¹ Tamtéž, s. 282.

roku 1915, kdy byl nahrazen císařským nařízením č. 278/1915 ř. z., o poplatcích z bezúplatných majetkových převodů. Je třeba poznamenat, že ačkoliv tento návrh nebyl uveden v život, dal jasnou představu o náhledu na daň dědickou a darovací do budoucího období.

3.5 Císařské nařízení o poplatcích z bezúplatných majetkových převodů z roku 1915

Císařské nařízení č. 278/1915 ř. z., o poplatcích z bezúplatných majetkových převodů⁶² ze dne 15. září 1915 (dále jen „nařízení č. 278/1915 ř. z.“) obsahovalo 53 paragrafů a změnilo daňovou soustavu Rakouska – Uherska.

Do daně dědické se od roku 1915 řadí mimo samotného dědictví také odkazy, darování pro případ smrti i mezi živými (§ 1 odst. 1). To se mělo stát již v roce 1910, kdy byl v parlamentu zákon, který měl nahradit dosavadní poplatkový patent, ovšem nestalo se tak. Aby se darování mezi živými mohlo podřazovat pod daň dědickou, muselo být učiněno alespoň 3 měsíce před smrtí zůstavitele.⁶³ Kýžená změna, po které se volalo, se tedy dostavila, ovšem zanechala názvosloví jako předchozí právní úprava. Nebyl zde tedy stejný záměr jako u předchozího návrhu, kdy se chtěli odpoutat od poplatků jak samostatným zákonem, tak názvoslovím.

Pod dědický poplatek tedy **spadaly** i jiné nabytí majetku než samotné dědění (viz. výše). Pro vypočtení **sazby** dědického poplatku se vycházelo z osobního poměru mezi zůstavitelem a nabyvatelem a rovněž z čisté hodnoty poplatku. Nápady pozůstalosti byly rozděleny do 4 skupin. V první skupině byly nápady v přímé příbuzenské linii a ve prospěch manželů. Procentuální výše poplatku se v závislosti na ryzí hodnotě jmění, pohybovala od 1,25 % do 3,5 %. Druhá skupina (nápady příbuzným v pobočné linii až do čtvrtého stupně příbuzenstva) měla výši od 5 do 13 %. Třetí skupina (všechny ostatní nápady s výjimkou těch ve čtvrté skupině) měla výši od 10 do 20 %. Poslední skupina nápadů, které byly učiněny ve prospěch tuzemských nadací za účelem vyučovacím či dobročinným, byly bez ohledu na čistou hodnotu jmění, zatíženy jednotnou sazbou 2 %. Můžeme zde pozorovat, že ačkoliv nebyl návrh z roku 1910 uveden v platnost, jeho ustanovení posloužily jako inspirace pro nařízení č. 278/1915 ř. z. **Osvobození** od dědického poplatku (§ 3) se také podobalo návrhu zákona z roku 1910. Osvobozen byl nápad movitého majetku císaři, ve prospěch státní

⁶² Původní text jsem dohledal na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1915&page=647&size=45>

⁶³ STARÝ, Marek a kol. *Dějiny daní a poplatků*. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 111.

pokladny, veřejných ústavů a fondů či diplomatických zástupců a taky zdědění movitých věcí, jejichž hodnota nepřevyšuje 400 K. Osvobozeny byly pozůstalosti po účastnících války a byly ve prospěch manžela, při nepřesažení jejich ryzí hodnoty částku 20.000 K. Nařízení bylo vydáno v době 1. světové války, a to se projevilo i v jeho ustanoveních. Konkrétně v § 4, kdy pozůstalosti po osobě, která padla ve válce a tudíž její majetek musel být převeden na jeho dědice, požívaly výhod. Ten, jenž se takto dožadoval výhod z poplatku dědického, musel své tvrzení doložit. Výhody ale nebylo možné využívat časově neomezeně. Osoby nemohly požadovat toto zvýhodnění, pokud smrt zůstavitele nastala po uplynutí 6 měsíců od uzavření míru (§ 4 odst. 4). Nemovitosti byly podrobeny dědickému poplatku bez ohledu na další okolnosti (státní příslušnost nabyvatele či zůstavitele) v případě, kdy se nacházely na území Rakouska – Uherska. (§ 5 odst. 1). V obráceném pořadí se zdaňoval movitý majetek. Ten podléhal poplatku v případě, když byl zůstavitel rakouského občanství, bez ohledu na polohu movitého majetku (§ 6). Z § 10 odst. 2 vyplývalo, že se na dědění a odkaz pohlíželo stejně, kdy dědění bylo nadřazeno odkazu. Zajímavým byl nepochybně § 13, kde se upravovalo opětovně zdědění stejného nemovitého jmění. Dopadalo to na situace, kdy se nemovitosti dostaly na nabyvatele, který zaplatil dědický poplatek, ovšem v období tří let po vzniku povinnosti poplatek uhradit, byl majetek převeden dále (na potomka či manžela nabyvatele). V tomto případě bylo z prvního převodu vyplaceno tolik šestin poplatku, kolik bylo polovin roků mezi prvním a druhým převodem. Při vyšším obnosu z poplatku byl rozdíl vrácen nebo „uschován“ pro další převod. Úprava obsahovala i možnost neplatit žádný poplatek z dědictví či odkazu, a to v případě, kdy se nabyvatel vzdal dědictví/odkazu nebo jej nepřijal (§ 14).

Při otázce jak velký bude dědický poplatek, bylo nejprve nutné zjistit celkovou částku pozůstalosti zemřelého. (§ 15 a násl.) V následujících ustanoveních mě zaujala úprava při ocenění požívacího a užívacího práva, kdy hodnota služebnosti byla stanovena na polovinu hodnoty služebné věci. Ovšem v případě, kdy osoba, která byla na služebnosti závislá, překročila 60 let života, platila pouze ¼ hodnoty ze služebné věci. (§ 20 odst. 1). Můžeme zde vidět úmysl zákonodárce, chránit starší lidi od poplatkové povinnosti, a tím jim ulevit (stejný princip můžeme sledovat v § 4).

Z pozůstalosti byly dále **odečteny** dluhy a veškerá břemena, která s ní byla spjatá (§ 22 a násl.). Pokud se dluhy či břemena vztahovala na určitou část jmění, odečtení proběhlo pouze ve vztahu k postižené části.

Darovací poplatky byly upraveny v § 30 až § 38 nařízení. Stejně jako u poplatku z dědění je **sazba** z darování mezi živými stanovena na základě vztahu mezi dárce a obdarovaným. Rozdělení věnování do 4 skupin bylo totožné jako rozdělení nápadů u

dědického poplatku. Odlišné byly výše. U první skupiny to bylo 1,5 %. Druhá měla výši (8 %), třetí (15 %) a poslední stejně jako u dědění 2 % z ryzí hodnoty věnovaného jmění. Při darování movitých věcí musí být vyhotovena listina o převodu. V § 31 jsou uvedeny **převody**, které se za darování dle tohoto nařízení považují, a tím **podléhají** darovacímu poplatku. Jedná se o darování mezi živými, pokud se tím chtělo dosáhnout vyloučení dědiců z možnosti nabytí majetek z pozůstalosti (stejně jako v návrhu zákona z roku 1910). Dále darování za odměnu, kdy na odměnu neměl právo. Jednání, jimiž se zřizuje nadace či se dosavadní nadace rozšiřuje a plnění, která jsou ve prospěch třetí osoby bez určitého protiplnění, a to zcela nebo částečně bezúplatně nebo úplatně. Ustanovení pojednávající o **osvobození** se shoduje s tím, kterým se osvobozuje od poplatku dědického (pouze s odlišnou hodnotou movitých věcí, jejichž hodnota nepřevýšila 100 K) spolu s obvyklým věnováním službodárce služebníkovu a bezúplatné věnování státu, zemi či jiných samosprávných celků k podpoře veřejných účelů. (§ 32, bod 5) Propojenost obou poplatků stanovil zákonodárce mimo jiné v ustanovení § 38, kdy vyjmenoval ta ustanovení, která byla upravena u dědického poplatku, ale shodně se užijí i u poplatku z darů.

S ohledem na výše popsanou právní úpravu lze vyvodit závěr, že již na začátku 20. století zákonodárci dali jasně najevo, že na bezúplatné převody majetku (ať už se jedná o dědění, darování, odkaz) budou pohlížet velice obdobně, pouze s drobnými odchylkami.

3.6 Zákon o dani z obohacení z roku 1921

Nástupcem císařského nařízení č. 278/1915 ř. z., byl zákon č. 337/1921 Sb. z. a n., o dani z obohacení⁶⁴ ze dne 12. srpna 1921 (dále jen „zákon č. 337/1921 Sb. z. a n.“). Obsahoval 33 paragrafů. Ten změnil názvosloví, kdy poplatky z dědictví a darování přejmenoval na obecný název, daně z obohacení.

Dle něj dani z obohacení podléhalo: nabytí následkem úmrtí nebo pro případ smrti (daň dědická) a zcela nebo částečně bezúplatné nabytí majetku mezi živými (daň darovací) (§ 1). Vyšel jako reakce na skončení první světové války. Již z tohoto lze usuzovat, že pro daň dědickou i darovací platila některá stejná ustanovení.

Nejdůležitější bylo rozdělit nabyvatele **do tříd**, dle kterých se platily různé výše daně. Byli rozděleni do sedmi tříd:⁶⁵

1. Děti, vnuci a manželé

---

⁶⁴ Původní text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyv6mztg4wta>

⁶⁵ Dostupné na http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2785_01.htm

2. Ostatní příbuzní v linii přímé
3. Sourozenci
4. Děti a vnuci sourozenců
5. Ostatní poboční příbuzní do čtvrtého stupně
6. Ostatní osoby s vynětím třídy sedmé
7. Obec a jiné samosprávné svazky

Předmětem daně dědické byly nápady z dědictví a odkazů, darování na případ smrti a nabývání na základě svatebních smluv, pokud se převádí jmění dle svatebních smluv až po úmrtí některého manžela. Zákon ve svém prováděcím předpise č. 111/1922 Sb. z. a n., (§ 1 odst. 2) přímo odkázal na předchozí právní úpravu, tedy nařízení č. 278/1915 ř. z. **Poplatníkem** daně dědické byl nabyvatel, který získal majetek po zůstaviteli. **Základem** pro výměru daně byla hodnota majetku (jednotlivých předmětů) v době, kdy zůstavitel zemřel. Zákon ale mohl stanovit jinou cenu, a v tomto případě by platila cena jím stanovená (§ 10).

Sazba daně byla kromě rozdělení osob do výše zmíněných skupin, závislá také na výši základu daně. Nižší sazba byla stanovena pro první skupinu (2 % až 26 %), kdy se výše procenta lišila dle částky, kterou osoba nabyla od zůstavitele (2 % z částky do 5.000 Kčs a 26 % z částky nad 10.000.000 Kčs). Vyšší sazba byla u šesté třídy (15 % až 55 %). Zvláštní třídou byla poslední sedmá třída, kde spadaly obce a jiné samosprávné svazky, které platily nejmenší daňovou sazbu, a to v rozmezí 3 % až 10 % (§ 10). Metodika sazeb, které zákon takto stanovil, byla uvedena v prováděcím předpise č. 111/1922 Sb. z. a n.

Movité věci, jejichž hodnota nepřevyšovala 400 Kč, byly od dědické daně **osvobozeny**, stejně tak pozůstalosti po obětech první světové války (1914-1918), jestliže hodnota pozůstalosti nepřevýšila 20.000 Kčs. V rozmezí od 20.000 Kčs do 50.000 Kčs se dědická daň snížila na $\frac{1}{4}$ a v případech, kdy pozůstalost padlého zůstavitele ve válce přesáhla 50.000 Kčs, byla daň snížena na $\frac{1}{2}$. Zákonodárci chránili ty osoby, které přišly v boji o své nejbližší. Větší ochranu před placením daně dědické požívaly také nezletilé děti zůstavitele, kdy se výše slevy odvíjela od počtu let, které dítěti schází do plnoletosti. Zákon zároveň nerozlišoval, jestli jde o dítě manželské či nemanželské.⁶⁶

Předmět daně darovací a daně dědické byl shodný s císařským nařízením z roku 1915, tedy darování mezi živými a dále majetkové převody mezi živými, pokud mají předběhnout dědickou posloupnost, darování na odměnu pokud není prokázáno právo na tuto odměnu a právní jednání mezi živými o zřízení nadací i když o tom není sepsána věnovací listina.

---

⁶⁶ Prováděcí předpis č. 111/1922 Sb. z. a n., konkrétně poznámky k sazbě.

Poplatníkem byl obdarovaný, který od dárce získal výše zmíněnými situacemi majetek bez povinnosti protiplnění. Co se týče **základu** a **sazby** daně darovací, jsou totožné jako u daně dědické.

Darování movitých věcí, jejichž ryzí hodnota nepřevýšila 2.000 Kčs a nebyla sepsána listina o tomto převodu, byla od daně darovací **osvobozena**. Pokud o darování bylo sepsáno listinné osvědčení, nesměla cena darované věci přesáhnout 300 Kčs.⁶⁷

Zákon upravoval dědění a darování bez větších odlišností. Zákonodárci tato nabytí majetku považovali za velmi podobné až propojené. Mírné odlišení je možno spatřit v podobě různě vysokých částek při osvobození převodů majetku. Nicméně částky se od sebe radikálně nelišily. Svůj závěr mohu podložit bodem č. 14 poznámek k sazbám prováděcího předpisu č. 111/1922 Sb. z. a n., kde zákonodárci dali odkaz a darování na stejnou úroveň se stejnými podmínkami pro zdanění. Zásadním pro výši daně tedy byl vztah převodce a nabyvatele a jejich následné zařazení do sedmi tříd.

3.7 Zákon o notářských poplatcích z roku 1957

Zákon č. 337/1921 Sb. z. a n., platil až do roku 1957, kdy jej nahradil zákon č. 26/1957 Sb., o notářských poplatcích,⁶⁸ ze dne 18. dubna 1957 (dále jen „zákon č. 26/1957 Sb.“). Obsahoval celkem 29 paragrafů.

Jeho účelem bylo sjednocení a zjednodušení předpisů o zpoplatnění dědictví a darování, a aby byly zhospodárněny administrativní práce při zpoplatňování (§ 1). Touto změnou v právní úpravě došlo ke zrušení daně z obohacení, která byla upravena v zákoně č. 337/1921 Sb. z. a n. Nově se tedy notářské poplatky vybíraly za úkony spojené s úplatným a bezúplatným převodem majetku. Mimo jiné proběhla daňová reforma, která způsobila rozdělení daní, které platili obyvatelé (daň z příjmu obyvatelstva, domovní daň, apod.) a daně které platili podnikatelé. Vzhledem k nástupu komunistické ideologie, byli především podnikatelé stíháni neúnosně vysokými daněmi. Byli pasováni do role hlavních osob, které přispívaly do veřejného rozpočtu.

Jak již vyplývá z názvu zákona (o notářských poplatcích), zákonodárci opět změnili názvosloví daní spojených s převodem a přechodem majetku. V zákoně lze již patrně pozorovat, že se k vládě dostala komunistická strana, jelikož notářské poplatky měly primárně postihnout soukromé podnikatele a osoby, které si žijí nad míru dobře. Snaha zákonodárců

---

⁶⁷ Prováděcí předpis č. 111/1922 Sb. z. a n., konkrétně poznámky k sazbě.

⁶⁸ Původní text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgu3v6mrwfuya>

tedy směřovala k vyrovnání životní úrovně většiny populace. Dle tohoto zákona se tedy mimo notářských úkonů vybíraly poplatky z dědictví a darování. Výběr a správa poplatků z dědění a darování byly svěřeny do rukou státních notářství. Společně se zákonem je důležité zmínit jeho prováděcí nařízení č. 30/1957 Sb.

Osoby byly dle zákona rozděleny do **tří skupin** a platilo, že čím vzdálenější příbuzný nabývá majetek, tím větší procento z ceny majetku bude zdaňovat. První skupinu tvořily: (děti (ať už vlastní či osvojené), jejich potomci, rodiče, příbuzní v linii přímé, manželé, manželé vlastních a osvojených dětí a jejich potomků). Do druhé spadali (sourozenci, osoby, které žily s převodcem po dobu alespoň jednoho roku před smrtí zůstavitele ve společné domácnosti,...) a do poslední skupiny patřily ostatní osoby, které byly zmíněny v posledním pořízení zůstavitele a nespádaly do prvních dvou skupin.

Předmětem notářského poplatku z dědictví byl majetek, který nabývali dědicové, odkazovník nebo jiné osoby smrtí zůstavitele, anebo zůstavitel převedl majetek zcela nebo zčásti bezplatně za svého života v období tří měsíců před svou smrtí (§ 2 odst. 1,2). Poplatek **platili** dědicové, odkazovník, popř. i jiné osoby. Již z druhého ustanovení můžeme sledovat, že dědické právo spolu s odkazem, jakožto podmnožinou dědického práva nebyly nikterak odlišně upraveny. **Základ daně** se počítal dle ceny majetku dědického podílu jednotlivého dědice, přičemž odpočitatelnými závazky byly: výdaje za léčení poslední nemoci zůstavitele, pokud do dne jeho smrti nebyly zaplaceny, náklady jeho pohřbu či závazky vůči socialistickým právníkům osobám (§ 5). **Sazba daně** se počítala s odkazem na příbuzenský vztah mezi zůstavitelem a nabyvatelem, kdy osoby byly rozděleny do skupin (viz. výše). První skupina byla zatížena sazbou 5 až 25 %. Pro druhou skupinu byla sazba v rozmezí 12 až 30 %. V poslední skupině byla sazba daně od 20 do 55 %. V případě, kdy se jednalo o majetek v soukromém vlastnictví, byly sazby zvýšeny o 3 % (§ 6). Výše procenta se odvíjela od základu poplatku, kdy nejvyšší možné procento v dané skupině se platilo při částce nad 300.000 Kčs. Dle prováděcího předpisu se od poplatku z dědictví **osvobožovaly** movité věci, které náležely do pozůstalosti a jejichž cena nepřevýšila částku 500 Kčs. Dále majetek, který byl sdružen v jednotném zemědělském družstvu (JZD), apod.⁶⁹ Od poplatku z dědictví byly rovněž osvobozeny zákonem stanovené subjekty, aby nedocházelo ke zbytečnému přelévání finančních prostředků bez tíženého efektu. Jednalo se o: stát, státní ústavy, kulturní fondy, dobrovolné organizace, lidová družstva, atd.

---

⁶⁹ Prováděcí předpis č. 30/1957 Sb., odst. 11.

Předmětem notářského poplatku z darování byl majetek, který se převáděl zcela nebo zčásti bezplatně do osobního nebo soukromého vlastnictví jiné osoby. **Poplatníkem** byl nabyvatel. V případě kdy majetek nabyla více, než jedna osoba byly tyto osoby povinné zaplatit poplatek společně a nerozdílně (§ 9). Co se týče **základu** sazby, ten se vypočte z ceny majetku ke dni uskutečnění převodu. V případě kdy se daruje osobě blízké, odečte se od převedeného majetku: (ujednaná cena vyplacená převodci při registraci, závazky vůči socialistickým právnickým osobám a závazky ve prospěch třetích osob (§ 10 pozn. 60, prováděcího předpisu č. 30/1957 Sb.). **Sazba** včetně její výše je totožná jako u notářského poplatku z dědění. Od poplatku byly **osvobozeny** převody majetku, jehož hodnota nepřevýšila 3.000 Kčs. Notářský poplatek se nevztahuje na převod majetku do socialistického vlastnictví a ani na převody majetku ze socialistického do osobního vlastnictví.

Zákon upravoval poplatek z dědictví a darování velice obdobně. Svědčil o tom fakt, že v jeho prováděcím předpisu byla pro oba poplatky stanovena totožná sazba daně se stejnou procentní výměrou. Stejně tak rozdělení osob do tří skupin bylo pro oba výše zmíněné poplatky totožné. Odlišnosti byly v hodnotě movitého majetku při osvobození od jednotlivých poplatků. Odkaz i zde spadal pod dědické právo a není od něj nijak odlišen.

3.8 Zákon o notářských poplatcích z roku 1964

Změnou občanského práva, bylo potřeba vzhledem k úzké provázanosti s daňovým právem, změnit státem vybírané notářské poplatky.⁷⁰ Od stejného data, kdy začal platit OZ/64, vstoupil v platnost i zákon č. 24/1964 Sb., o notářských poplatcích,⁷¹ ze dne 31. ledna 1964 (dále jen „zákon č. 24/1964 Sb.“), který obsahoval 38 paragrafů.

Ačkoliv se uvádí, že s ohledem na změnu občanského práva, bylo zapotřebí obměnit i ostatní zákony s ním související, v tomto případě přeměna nemusela nastat. Zákon totiž zanechal hlavní konstrukci poplatků, jejich výši i sazbu tak, jak ji stanovil jeho předchůdce zákon č. 26/1957 Sb.⁷² Zákon se snažil odstranit odlišné posuzování dřívějšího zákona o notářských poplatcích při některých specifických situacích a posílil schopnost poplatků naplnit veřejný rozpočet. Obecně se jím podpořily notářské poplatky a doplnila se dosud chybějící ustanovení.

Notářské poplatky byly dle § 1 rozděleny do 4 skupin: (za úkony, z převodu nemovitosti, z dědictví a z darování). Poplatky byly svým charakterem podobné daním

⁷⁰ Termín „notářské poplatky“ nahradil v českém právním řádu termín „daně“.

⁷¹ Původní text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgy2f6mrufuya>

⁷² Příloha č. 3 prováděcí vyhlášky č. 25/1964 Sb., k zákonu o notářských poplatcích.

majetkového charakteru.⁷³ Zákon rovněž rozlišoval, zdali se jednalo o úplatný převod (poplatek z převodu nemovitostí) nebo o bezúplatný převod (poplatek z dědictví nebo darování).

Stejně jako u předchozího zákona byly osoby rozděleny do **tří skupin**. Osoby byly do skupin rozčleněny totožně jako v zákoně č. 26/1957 Sb. První skupinu tvořily: (děti vlastní nebo osvojené, jejich potomci, rodiče, příbuzní v linii přímé, manželé, manželé vlastních a osvojených dětí a jejich potomků). Do druhé spadali sourozenci, osoby, které žily s převodcem po dobu alespoň jednoho roku před smrtí zůstavitele ve společné domácnosti, atd. a do poslední skupiny patřily ostatní osoby, které byly zmíněny v posledním pořízení zůstavitele a nespadały do prvních dvou skupin.⁷⁴

Notářský poplatek z dědictví **se vybíral** v případě, kdy na základě úmrtí jedné osoby bezúplatně děděním nabytí majetek jiný člověk. Poplatek se vztahoval i na situace, kdy zůstavitel převedl na nabyvatele bezúplatně majetek, a to alespoň 3 měsíce před svou smrtí (11 odst. 1). Lhůta 3 měsíců byla zavedena, jakožto ochranná doba dědice, v případě kdy by jej chtěl zůstavitel těsně před svou smrtí zkrátit. **Poplatníkem** byl každý dědic, který od zůstavitele nabytí alespoň část dědictví, a to do výše právě svého nabytého podílu. Poplatek se **vyměřil** na základě ceny dědického podílu spolu **s odečtením** dluhů a jiných povinností, které byly zjištěny nebo uloženy v rámci dědického řízení (§ 12 odst. 1). **Sazby** poplatků (§ 13 odst. 1) byly odstupňovány dle poměru mezi zůstavitelem a nabyvatelem. Sazba byla progresivní. Progresivní sazba je taková, při které s růstem základu daně roste daň relativně rychleji než základ daně. Tento typ daňové sazby nejlépe vyhovuje požadavkům na daňovou spravedlnost, protože bohatší lidé jsou schopni se stejnou újmou postrádat mnohem více než chudší. Na základě rozdělení skupin byla sazba stanovena takto: první skupina měla sazbu stanovenou mezi 5 až 25 %. Druhé skupině byla sazba určena mezi 13 až 30 % a poslední skupina měla sazbu v rozpětí 20 až 55%. Jelikož byl zákon platný v době účinnosti OZ/64, který znevýhodňoval soukromé vlastnictví, bylo zde stanoveno, že při děděním majetku ze soukromého nebo do soukromého vlastnictví jsou sazby zvýšeny o 3 % (§ 13 odst. 1 poslední věta).

Od poplatku z dědictví byly **osvobozeny** movité věci, jejichž cena nepřevýšila 3.000 Kčs. Dále byla osvobozena pojistná plnění z pojištění uzavřených u státní pojišťovny, dávky nemocenského zabezpečení apod.

---

⁷³ PICMAUS, František. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. upravené a doplnění vydání. Praha: SNTL Nakladatelství technické literatury, 1985, s. 178.

⁷⁴ Příloha č. 3 k prováděcímu předpisu č. 25/1964 Sb.

Společně s poplatkem z dědictví byl v zákoně upraven i poplatek z darování. Tento poplatek **se vybíral** v případech, kdy majetek změnil vlastníka jinak než úmrtím zůstavitele. Poplatek byl placen za veškeré nabytí movitých i nemovitých věcí a majetkových práv a **platil** jej obdarovaný. Zákonodárce chtěl tímto předejít tomu, aby dárce obcházel institut dědění, konkrétně aby nezkracoval podíl zákonných dědiců, kteří byli OZ/64 upřednostňováni. Poplatek z darování byl velice úzce spjat s poplatkem z dědictví. O tom svědčí i fakt, že co se týče **základu a sazby** poplatku, bylo toto shodné se základem a sazbami poplatku z dědění. Poplatek z darování **byl osvobozen** ve dvou situacích. Jednak v případě, kdy se jednalo o movitý majetek, který nepřesahoval 3.000 Kčs. Zadruhé když byl majetek nabýván ze socialistického nebo do socialistického majetku (§ 16 odst. 4 písm. a) a b)). I v tomto ustanovení lze pozorovat, jak bylo potlačováno soukromé vlastnictví.

Rozdíl mezi oběma poplatky se týkal zjišťování výše poplatků. Poplatek z dědictví se odhaloval ze samotného dědického řízení, poplatek z darování se stanovoval ve zvláštním samostatném poplatkovém řízení, kde se určovala cena převáděného majetku. Spolu s hmotně právní úpravou poplatků považuji za vhodné zmínit i procesně právní úpravu. Ta byla zajištěna vyhláškou ministerstva financí č. 16/1962 Sb., o řízení ve věcech daní a poplatků, přičemž pokud tento zákon nestanoví jinak, užijí se ustanovení vládního nařízení č. 91/1960 Sb., o správním řízení.⁷⁵

Zákon se v drtivé většině ustanovení shodoval se zákonem č.26/1957 Sb. Shodu vidím zejména v tom, že OZ/50 i OZ/64, byly založeny na sovětské ideji, která se snažila dispozici s majetkem zůstavitele a převodce co nejvíce omezit a dostat ji pod svou kontrolu. Co se týče samotných poplatků, tak i přestože byly opět rozděleny na poplatek z dědění a darování, neshledal jsem mezi nimi žádné zásadní odlišnosti. Výše sazeb i rozdělení skupin bylo pro oba bezúplatné převody majetku totožné. Drobné odchylky se týkaly osvobození od poplatků a také při zjišťování výše cena převáděného majetku.

3.9 Zákon o notářských poplatcích z roku 1984

V roce 1984 došlo k rozdělení poplatkových zákonů pro českou a slovenskou část země. V České republice tedy vstoupil v platnost zákon č. 146/1984 Sb., o notářských poplatcích,⁷⁶ ze dne 18. prosince 1984 (dále jen „zákon č. 146/1984 Sb.“), který navázal na zákon č. 24/1964 Sb. Obsahoval 43 paragrafů.

---

⁷⁵ § 2 vyhlášky č. 16/1962 Sb., o řízení ve věcech daní a poplatků.

⁷⁶ Původní text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzha2f6mjywtc>

Co se týče struktury obou zákonů, jsou si velice podobné, ovšem ne totožné. Jedním z rozdílů je ten, že sazba, která byla u zákona č. 24/1964 Sb. progresivní, byla v tomto zákoně lineární. Lineární sazba daně je taková, kdy daň roste s růstem základu daně ve stejném poměru. Je obvykle stanovena jako určité procento ze základu daně, které se nemění s velikostí základu daně. Výhodou lineární sazby je jednoduchost výpočtu daně.⁷⁷ Dalším rozdílem bylo rozšíření úkonů, které se od daně dědické či darovací osvobozovaly (k tomu dále).

Stejně jako tomu bylo v zákonech č. 26/1957 Sb. a 24/1964 Sb., byly i zde osoby rozděleny do **tří skupin**. První skupinu tvořil: manžel, děti, vnuci a rodiče. Ve druhé skupině byli: sourozenci, prarodiče a osoby, které žily s převodcem či zůstavitelem alespoň jeden rok před smrtí zůstavitele nebo před převodem převodce. Do poslední skupiny se řadily ostatní osoby, které nespadały do prvních dvou skupin (§ 22 písm. a), b) a c)).

Předmětem notářského poplatku z dědictví bylo nabytí majetku děděním a jiné bezúplatné nabytí majetku, v případě úmrtí občana (§ 12). Poplatek **platil** nabyvatel. Pokud dědic zdědil nemovitost, byla **základem** poplatku cena nemovitosti v době smrti zůstavitele. Výše poplatku se **snížila o případné dluhy** či jiné povinnosti zůstavitele. Velkým rozdílem oproti předchozí právní úpravě, byla **výše sazeb**. Ta byla opět odstupňována dle příbuzenského vztahu mezi zůstavitelem a nabyvatelem, ale rapidně se zmenšila a to tak, že v první skupině byl notářský poplatek ve výši 1 % základu poplatku (nejméně však 100 Kčs). U druhé skupiny to bylo 5 % (nejméně však 200 Kčs). V poslední skupině se výše sazba lišila s ohledem, o jaký poplatek se jednalo. Byl-li poplatek vybírán z dědění, byla sazba stanovena na 20 % ze základu poplatku (nejméně však 300 Kčs) (§ 23 odst. 3). Pokud se věci nabývaly ze soukromého nebo do soukromého vlastnictví, sazby byly zvýšeny na dvojnásobek (§ 23 odst. 5). Pro posouzení toho, zda jsou splněny předpoklady pro zvýšení sazby notářských poplatků, je rozhodná povaha převáděných věcí, nikoliv osoba převodce nebo nabyvatele. Zvýšením poplatkové sazby jsou tedy postihovány ty nemovitosti, jež nemohou vůbec být předmětem osobního vlastnictví. Naopak při převodu rodinných domků, staveb pro individuální rekreace, garáží a dalších staveb, jež svou povahou mohou sloužit osobní potřebě, notářský poplatek se na dvojnásobek nezvyšuje.⁷⁸ Od dědického poplatku byly **osvobozeny** ty převody majetku, které probíhaly mezi osobami v první a druhé skupině. Dále se zvýšila částka těch movitých věcí, ze které nemusel být placen dědický poplatek. Částka

---

⁷⁷ *Aktugram-veřejnost*. [online]. [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné na <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5978&chapterid=6325>

⁷⁸ Rozhodnutí NS ČSR ze dne 23. června 1987, sp. zn. Cpj 202/86.

byla stanovena na 50.000 Kčs. Dále byly osvobozeny vklady na vkladních knížkách, pojistná plnění na dávky sociálního zabezpečení a na dávky nemocenského pojištění za poslední měsíc před smrtí zůstavitele, apod. (§ 15).

Poplatek z darování byl **vybírán**, pokud někdo zcela nebo zčásti bezplatně nabyt vlastnického práva, pohledávek či jiných majetkových práv a událo se tak na základě právního úkonu a jinak než úmrtím občana.⁷⁹ **Poplatníkem** byl nabyvatel, přičemž převodce za poplatek ručil (§ 19). **Základem** poplatku byla cena nabývaného majetku po odečtu zjištěných dluhů a ceny jiných povinností. V případě kdy šlo o bezúplatné nabytí nemovitosti, byla základem zjištěná cena. **Sazba** daně byla totožná jako u poplatku z dědění. Od poplatku z darování byly stejně jako u dědění **osvobozeny** movité věci, jejichž hodnota nepřevýšila 50.000 Kčs, a pokud se jednalo o darování mezi osobami v první a druhé skupině nebo o darování v osobním vlastnictví, tak cena těchto věcí nepřevýšila 3.000 Kčs. Dále byly stejně jako u poplatku z dědění osvobozeny například vklad na vkladních knížkách.

Důvodem proč došlo k tak zásadnímu odlehčení obyvatelům od poplatků z dědictví a darování, je dle mého názoru fakt, že v roce 1984 nebyla moc vládnoucí strany již tak velká, jako tomu bylo v roce 1964. Poplatky z dědictví a darování znamenaly pro občany velkou finanční zátěž. S ohledem na tyto a další okolnosti se zákonodárci rozhodli pro „povolení otěží“ při vybírání zmíněných poplatků.

S ohledem na zaměření zdanění dědění a darování zůstává situace totožná jako v předchozích právních úpravách. Zákonodárci nikterak neodlišují zdanění majetku, který nabyt nabyvatel na základě dědického řízení nebo darování.

Jako vsuvku, bych zmínil zákon č. 389/1990 Sb., o dani z příjmů obyvatelstva, ve kterém se osvobozují od daně příjmy fyzických osob, které osoby nabyly z dědění či darování (§ 4 písm. c)). Zde můžeme vidět, že po listopadovém dění v roce 1989 došlo k takovým změnám ve společnosti, které vedly mimo jiné k tomu, že ani dědění a darování dále nepodléhaly zdanění. To vše byla cesta k postupnému opětovnému podporování soukromého podnikání.

3.10 Zákon o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí z roku 1992

Zcela zásadním jak již bylo výše nastíněno, byl rok 1989, kdy nastal státní převrat, a komunistická ideologie v Československu se rozpadla. Bylo jasné, že bude potřeba radikálně upravit občanské právo a s ním spojené právo daňové, a to i s ohledem na vznik samostatné

---

⁷⁹ STARÝ: *Dějiny daní a poplatků*, s. 180.

České republiky. Evidujeme celkem 4 zákony, které nabyly účinnosti k 1. 1. 1993. Než začnu rozebírat zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí, ve stručnosti uvedu dva zákony, které nejsou stěžejní pro mou práci, ale považuji za nutné je zmínit. Prvním z nich byl zákon č. 212/1992 Sb., o soustavě daní, kdy nová daňová soustava byla zavedena jako reakce na měnící se ekonomickou politiku státu, která se vymanila z komunistické ideologie, a bylo tedy zapotřebí změnit socialistické základy ekonomiky, tak aby bylo co nejvíce podporováno soukromé podnikání.

Dalším byl zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků. Tento zákon upravoval procesní právo, kterým bylo zajišťováno správné a úplné plnění daňových povinností (§ 1 odst. 2). Byl zrušen zákonem č. 280/2009 Sb., daňový řád, který je u nás platný i v současnosti. Nová úprava si kladla za cíle mimo jiné:

- vymezení a upřesnění použitých pojmů a jejich vazeb v jednotlivých institucích, což by mělo ovlivnit pozitivně některé opakující se spory o výklad procesního zákona, posílit právní jistotu adresátů norem daňového práva a vytvořit základ pro sjednocení terminologie v rámci daňového práva,

- vytvoření systematicky uspořádaného a přehledného textu, který umožní snadnou a přehlednou orientaci a který bude obsahovat pokud možno krátké a přehledné paragrafy a odstavce, které přispívají k větší čitelnosti textu,

- zkvalitnění výkonu daňové administrativy a podpora klientského přístupu při jednání s daňovými subjekty,

- podstatné a racionální omezení subsidiárního použití občanského soudního řádu při daňové exekuci, tak, aby byly odstraněny pochybnosti, které důvodně vznikaly při aplikaci správními úřady těch oprávnění, která stanovil občanský soudní řád pro soudy a soudce, atd.⁸⁰

Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí,⁸¹ ze dne 5. května 1992 (dále jen „zákon č. 357/1992 Sb.“), obsahoval 27 paragrafů. Tento zákon nahradil zákon č. 146/1984 Sb. a společně s ním vymizel pojem „poplatek“, a vrátil se termín „daně“ stejně jako v zákoně č. 337/1921 Sb.

Zákon přesně vymezil a zkonkretizoval daň dědickou, darovací a z převodu nemovitosti. Tyto tři daně je možné charakterizovat jako daně přímé, nahodilé, nepravidelné a

---

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 280/2009 Sb., daňový řád. Dostupné na < <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6mrygbpwi6q>>

⁸¹ Původní text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzhez6mzv6g4wtgoi>

z hlediska daňového výnosu nestabilní.⁸² Zkráceně se jedná o transferové daně. Zákon nerozlišoval převod nebo přechod majetku na jiného, ale bylo pro něj důležité, zdali byl tento převod/přechod úplatný nebo bezúplatný. V případě kdy se jednalo o úplatný převod, platila se daň z převodu nemovitostí. Pokud byl převod bezúplatný, jednalo se o daň darovací (převod mezi živými) nebo o daň dědickou (přechod mezi mrtvými). Peníze, které se vybraly, směřovaly do státního rozpočtu.⁸³ Výnos z těchto daní nebyl příliš velký. Zákon odebral kompetenci týkající se zajištění výběru daní (dříve poplatků) státním notářstvím a rozdělil je mezi více institucí, tak aby o všem nerozhodoval jeden úřad. Rozhodování bylo svěřeno do rukou soudů a katastrálních úřadů, zatímco samotné vyměňování a výběr konkrétních daní prováděly místně příslušné finanční úřady. Zákon byl od začátku kritizován jako nedokonalý a i proto byl v průběhu své účinnosti novelizován několika desítkami novel, které ho neustále zdokonalovaly a odstraňovaly sporné situace, které na jeho základě vznikaly.

Pro výpočet všech tří daní byly stejně jako v předchozích zákonech osoby rozděleny **do tří skupin**. První skupinu tvořili příbuzní v řadě přímé a manželé. Ve druhé skupině byli příbuzní v řadě pobočné (sourozenci, neteře,...) a zeťové, snachy, děti manžela, osoby, které žily po dobu nejméně jednoho roku se zůstavitelem nebo převodcem ve společné domácnosti. V poslední kategorii se nacházely ostatní fyzické a právnické osoby (§ 11). K prokázání příbuzenského vztahu, který tvrdil obdarovaný/nabyvatel, bylo potřeba doložit listinou (rodný list, apod.), nestačilo pouhé prohlášení o tvrzeném vztahu.

Předmětem daně dědické mohly být věci movité i nemovité, cenné papíry, peníze, pohledávky, atd., pokud byly na druhého převedeny v rámci dědického řízení. V situaci, kdy byl nějaký předmět převeden na jiného odlišně, nemohlo se s takového převodu vybírat dědickou daň. V případě kdy se nemovitost nacházela na území ČR, nebylo podstatné, jakým státním občanstvím disponoval vlastník nemovitosti. Daň dědickou **platil** nabyvatel, který nabytí dědictví ať už na základě závěti nebo ze zákona (§ 2). K nabytí dědictví docházelo již úmrtím zůstavitele, nikoliv pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu, jímž bylo řízení o dědictví skončeno.⁸⁴ Pro **základ** daně byla důležitá cena dědictví. Ta se **snížila** o prokázané dluhy zůstavitele nebo o majetek, který byl osvobozen od daně dědické (§ 4 odst. 1). **Sazba** daně dědické se rozlišovala dle jednotlivých skupin, dle vztahu mezi nabyvatelem a zůstavitelem (podrobněji dále). Minimální výše sazby do novely č. 169/1998 Sb. byla 100 Kč (§ 12 odst. 1). Novelou č. 169/1998 Sb., se od dědické daně **osvobodila** nabytí majetku mezi

---

⁸² JÁNOŠÍKOVÁ: *Finanční ...*, s. 346.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Rozsudek NSS ze dne 31. července 2013, sp. zn. 1 Afs 52/2013.

osobami v první skupině. Obdobně se tak stalo u druhé skupiny novelou č. 296/2007 Sb. Od 1. 1. 2008 (vstoupila v platnost novela č. 296/2007 Sb.) se tedy daň dědická platila pouze u osob ve třetí skupině.

Předmětem daně darovací byly bezúplatně získané movité a nemovité věci. Naopak předmětem nebyly povinnosti, které stanovil právní předpis, dotace, příspěvky, atd. (§ 6 odst. 1). **Poplatníkem** daně darovací byl obdarovaný. Pokud dárce daroval předmět darování do zahraničí, byl plátcem on sám.⁸⁵ **Základem** byla opět cena majetku, která se **snížila** o dluhy a jiné povinnosti, které souvisely s předmětem darování. Stejně jako u daně dědické i u daně darovací byly osoby rozděleny do tří skupin. **Sazba** daně darovací se rovněž rozlišovala dle jednotlivých skupin, a to na základě vztahu mezi dárce a obdarovaným (podrobněji dále). Novelou č. 296/2007 Sb. byly od darovací daně **osvobozeny** osoby v první a druhé skupině. Navíc ve třetí byly osvobozeny takové převody majetku, jehož celková hodnota nepřevýšila 20.000 Kč. Sazba daně darovací byla vyšší a to o 1/2. Výše sazby (stejně jako u daně dědické) závisela na osobním vztahu mezi dárce a obdarovaným.

Sazba daně závisela na výše zmíněném vztahu mezi poplatníkem a osobou od které získal majetek a na výši základu daně. Pro daň dědickou a darovací neplatily stejné sazby. Co se týče procent z konkrétních částek, ty byly totožné, ale zásadním rozdílem bylo, že při výpočtu daně dědické se výsledná částky vypočtená z tabulek uvedených v zákoně vynásobila koeficientem 0,5.⁸⁶ Důvodem bylo dle JUDr. Antonína Mokrého (předsedy Vrchního soudu v Praze) zjednodušení tabulek uvedených v zákoně. V ustanoveních § 12, 13 a 14 byly detailně rozpracovány jednotlivé základy a sazby daní. V první skupině se sazba pohybovala od 1 % až do 5 %. Ve druhé kategorii to bylo 3 až 12 % a v poslední skupině byla sazba v rozpětí 7 až 40 %.

Zákon v sobě obsahoval mimo jiné samostatné ustanovení § 19, ve kterém bylo uvedeno, které úkony jsou od obou daní **osvobozeny**. Tento paragraf se postupem času rozrůstal, což vyplývá i z výše zmíněných novel (č. 169/1998 Sb. a č. 296/2007 Sb.). Na začátku platnosti zákona č. 357/1992 se od daně dědické a darovací osvobozovalo nabytí movitých věcí, které evidentně sloužily k soukromým účelům, kdy cena nepřevýšila: (u první skupiny částku 500.000 Kčs, u druhé částku 60.000 Kčs a u poslední 20.000 Kčs) u každého poplatníka (§ 19 odst. 1 písm. a)). Kromě tohoto ustanovení byly stanoveny další případy, ve kterých se daň dědická a darovací neplatila (§ 20). Osvobozena byla například Česká a Slovenská Federativní republika, státní fondy, přechody majetku, které souvisely s likvidací

⁸⁵ BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 301.

⁸⁶ Tamtéž, § 12 odst. 2, § 13 odst. 2 a § 14 odst. 2.

státních podniků a mnoho dalších příkladů. Zákon zvýhodňoval bezúplatné nabývání majetku formou dědění, kdy sazby krátil svým koeficientem 0,5 na poloviční hodnoty, oproti sazbám z daně darovací. Naváděl zůstavitele k převodu majetku prostřednictvím dědického řízení.

Postupem času tento zákon přestal ztrácet na důležitosti. Lze to dovést i z výše zmíněných novel, které první dvě skupiny zcela osvobodily od daně dědické i darovací. S ohledem, že osoby ve třetí kategorii nabývaly minimální procento majetku, ať už cestou dědického řízení nebo na základě odkazu či darování, vše nasvědčovalo tomu, že zákon přestane platit. To se potvrdilo, kdy spolu se vstupem nového OZ se inkorporoval pomocí zákonného opatření senátu č. 344/2013 Sb., zákon zanikl.

3.11 Zákon o daních z příjmů z roku 1992

V současné době je platnou právní úpravou na našem území zákon č. 586/ 1992 Sb., ze dne 20. listopadu 1992 (dále jen „ZDP“),⁸⁷ který obsahuje celkem 42 paragrafů.

ZDP, který schválila Česká národní rada, nahradil všechny daně, které doposud obyvatelé platili. Pod daň z příjmů tedy spadaly daně: ze mzdy, zemědělská, domovní, z literární a umělecké činnosti a z příjmu obyvatelstva. Za účinnosti OZ/64 v sobě nezahrnoval daň dědickou ani daň darovací. Ty byly stále upraveny v zákoně č. 357/1992 Sb. ZDP byl do velké novely způsobené účinností OZ více než osmdesát krát novelizován, především jako reakce na neustálý vývoj ekonomik států kolem nás a celkově ekonomické situace. Novelty rovněž vyplňovaly nedostatky v zákoně a měnily staré nevyhovující předpisy, které u nás platily před rokem 1989.

Bezpochyby důležitým mezníkem pro daňové právo byla účinnost OZ (1. 1. 2014). Daňové právo jakožto součást finančního práva, a tím pádem v úzkém spojení s právem občanským doznalo rekonstrukcí občanského práva velkých změn. Právě k tomuto datu se zákonným opatřením senátu č. 344/2013 Sb. ze dne 10. 10. 2013 ruší zákon č. 357/1992 Sb., a tím se zcela mění právní úprava daně dědické a darovací. Opatření senátu v návaznosti na zrušení zákona č. 357/1992 Sb. změnilo ZDP. Do ZDP byly přesunuty daň dědická spolu s daní darovací. Obě dvě daně se začlenily do oblasti daně z příjmů fyzických osob.

ZDP od účinnosti OZ prošel skoro dvacítkou novelizací, které ale pro mou práci nejsou až tak podstatné. Celkově se dá říct, že šlo vždy o drobné kosmetické úpravy, jakožto reakce na situaci, která se v České republice v oblasti daní neustále mění.

---

⁸⁷ Původní text jsem dohledal na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzhezf6njygywtcmjt>

Příjmy, které člověk získal ať už děděním či darováním spadají pod „ostatní příjmy“, které jsou vymezeny v § 10 ZDP.⁸⁸ Řadíme je mezi bezúplatné příjmy, které jsou od daně osvobozeny (§ 10 odst. 3, písm. d)). § 4a ZDP zákonodárce zařadil nově, a to z důvodu zahrnutí daně dědické a darovací do ZDP. § 4a zachoval daňový režim upravený v předchozím zákonu č. 357/1992 Sb.

Od daně z příjmů fyzických osob jsou tedy **osvobozeny** bezúplatné příjmy, které člověk získal z dědictví či odkazu. Důvod osvobození vychází z údajů daňové správy, která zhodnotila, že výnos z těchto daní je velice nízký a zcela neekonomický. Důvodová zpráva dále uvedla fakt, že vzhledem k předchozímu osvobození takových příjmů u osob zařazených pro účely předchozí daně darovací do prvních dvou skupin poplatníků vyjadřujících vztah poplatníka k zůstaviteli, dárci (obdarovanému) nebo nabyvateli (převodci) - šlo o osvobození pro osoby příbuzné v řadě přímé a manžele, dále pro příbuzné v řadě pobočné, a to sourozence, synovce, neteře, strýce a tety, manžele dětí (zetě a snachy), děti manžela, rodiče manžela, manžele rodičů a osoby, které s nabyvatelem, dárcem nebo zůstavitelem žily nejméně po dobu jednoho roku před převodem nebo smrtí zůstavitele ve společné domácnosti a které z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na nabyvatele, dárce nebo zůstavitele. Zdaňovány byly pouze ostatní fyzické osoby a osoby právnické. Zákon o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí tak od daně darovací osvobozoval většinu fyzických osob, daňové inkaso bylo zanedbatelné při relativně vysokých přímých a nepřímých nákladech na daňovou obsluhu.⁸⁹

Pokud se právní jednání posoudí jako odkaz, spadá pod § 4a ZDP, a tudíž bude od daně z příjmů fyzických osob osvobozeno (stejně jako dědictví). V případě, kdy se právní jednání dárce posoudí, jako darování pro případ smrti jedná se o bezúplatný příjem a ačkoliv jsou dle § 4a ZDP od daně osvobozeny, zákon hovoří pouze o nabytí z dědictví a odkazu. Z toho vyplývá, že je zcela zásadní rozlišit, jestli se jedná o odkaz či darování pro případ smrti, jelikož každý institut se posuzuje ohledně zdanění odlišně. OZ v § 2063 se zcela jasně přiklání k tomu, aby se darování, které závisí na tom, zda obdarovaný přežije dárce, posuzovalo jako odkaz, a tudíž by bylo osvobozeno od daně z příjmů fyzických osob. Aby se jednání dárce bralo jako darování pro případ smrti, je třeba, aby byly splněny kumulativně určité podmínky. Mezi tyto patří: (obdarovaný dar přijme, dárce se vzdá práva dar odvolat a o tomto vzdání se vydá obdarovanému listinu v písemné formě). Při splnění se bude jednat o darování pro případ smrti, a tím pádem se bude danit jako bezúplatný příjem. Jinak řečeno

---

⁸⁸ PELC, Vladimír. *Zákon o daních z příjmů. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1403.

⁸⁹ Tamtéž, s. 1403.

bezúplatné příjmy je možné osvobodit od daně z příjmů fyzických osob pouze v situaci, kdy budou splněny podmínky stanovené v § 10 odst. 3 písm. c) ZDP. Jedná se o příjmy od příbuzného v linii přímé a v linii nepřímé (sourozenec, strýc, teta, synovec nebo neteř) a dále manžela, manžela dítěte, dítě manžela, rodiče manžela nebo manžela rodičů (§ 10 odst. 3, písm. c) bod 1). Příjmy, které poplatník získal od osoby, se kterou žil po dobu minimálně jednoho roku v jedné domácnosti, a to před získáním bezúplatného příjmu (§ 10 odst. 3, písm. c) bod 2). A v neposlední řadě příjmy nabyté příležitostně, pokud jejich úhrn od stejného poplatníka nepřevyšuje ve zdaňovacím období částku 15.000 Kč (§ 10 odst. 3, písm. c) bod 5). V situaci, kdy nebude možné bezúplatné příjmy, které nejsou osvobozeny dle § 4a ZDP, podřadit pod žádný z bodů v § 10 odst. 3, písm. c) ZDP, budou tyto příjmy podléhat zdanění dle § 16 ZDP, tedy 15 % ze základu daně.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo verifikovat či falzifikovat tyto hypotézy: „1. V daňovém právu existovala úzká provázanost dědění a darování. 2. Veřejné a soukromé právo se tradičně ovlivňují.“

Diplomová práce je rozdělena na tři kapitoly, úvod a závěr. V první kapitole jsou definovány pojmy z oblasti daňové i soukromoprávní legislativy a nastíněn vztah soukromého a veřejného práva.

V druhé kapitole jsem se zaměřil na jednotlivé instituty soukromého práva, kterými lze bezúplatně nabýt majetek. Konkrétně jsem se věnoval dědění, odkazu, darování a darování pro případ smrti. Vývoj těchto institutů jsem pozoroval od účinnosti občanského zákoníku č. 946/1811 Sb. z. s., až do současnosti. Zde bylo jasně patrné, že v době, kdy byl v naší zemi socialismus, a kdy u nás byly platné občanské zákoníky č. 141/1950 Sb. a č. 40/1964 Sb., bylo celkově soukromé právo značně omezeno, a to na úkor státní moci. Úpravy jednotlivých institutů byly v této době velmi zredukovány.

Poslední kapitola byla cílena na odlišnosti mezi zdaněním institutů, kterými se bezúplatně nabýval majetek. Ve třetí kapitole jsem pojednával o jednotlivých daňových předpisech od poloviny 18. století, tedy v období kdy na našem území vládla Marie Terezie, která vydala patent č. 526/1759, jakožto reakci na sedmiletou válku. Stejně tak vznikl patent č. 18/1810 Sb. z. s., který nahradil patent č. 526/1759, kdy reagoval na napoleonské války. Oba patenty se zabývaly předmětem daně, poplatníky a institutem osvobození od daně. Výše daně byla stanovena shodně na 10 % pro dědění a darování. Oba patenty se ve svých konstrukcích nelišily.

Změnu konstrukce přinesl patent č. 13/1840 ř. z., kdy se daň vybírala prostřednictvím kolků, a to s ohledem na velikost částky či hodnotě předmětu. Předmět byl vymezen velice obecně a široce. S ohledem na takto široké vymezení (§ 5), jsem odvodil, že se s ohledem na předchozí právní úpravu tento patent vztahoval kromě darování také na dědění, ačkoli tam nebylo výslovně zmíněno.

Dalším předpisem byl patent č. 50/1850 ř. z., který dopadal na veškerá právní jednání dle občanského práva, kterými se práva nabývala, měnila či rušila (§ 1). Při výpočtu daně se vycházelo z hrubé hodnoty majetku. Tento patent byl neustále doplňován novými zákony a postupně ztrácel přehlednost. I proto chtěl zákonodárce roku 1909 patent zrušit a nahradit jej samostatným zákonem, který by se zabýval pouze daní dědickou a darovací. Ačkoli byla

potřeba změna, při výběru daní z bezúplatných převodů majetku platil patent z roku 1850 až do roku 1915.

Císařské nařízení č. 278/1915 ř. z., nemělo oproti předchozím úpravám tak široký záběr jednání, na které se vztahoval. Týkalo se pouze bezúplatných způsobů nabývání majetku. Při výpočtu sazby poplatků se jednotlivé nápady pozůstalosti rozdělily do 4 skupin. S ohledem na skupinu, ve které byl nápad proveden (v závislosti na osobním poměru zůstavitele k nabyvateli), se měnila procentuální výše poplatku. Nařízení poprvé jasně a zcela viditelně odlišovalo poplatek z dědění a poplatek z darování. V předchozích úpravách takto zřetelná diferenciace nebyla. Struktura obou poplatků ale byla ve své podstatě totožná. Odlišnosti se týkaly procentní výměry poplatku (v rádech pár %) a také v hodnotě věcí, od které byly převody osvobozeny. Samotná propojenost byla viditelná i z ustanovení § 38, kde bylo stanoveno, že co není uvedeno u poplatku z darování, tak se obdobně užije ustanovení týkající se poplatku z dědění.

Dalším právním předpisem (zákonem č. 337/1921 Sb. z. a n.) se změnilo názvosloví, kdy se místo pojmu „poplatek“ používal pojem „daň“. Dědění i darování bylo souhrnně označováno jako daň z obohacení. Zákonodárce rozdělil nabyvatele do sedmi tříd, které byly odstupňovány podle osobního poměru k zůstaviteli. Stejně jako u předchozího císařského nařízení byla první část věnována dani dědické a druhá dani darovací. Dědění a darování vycházelo ze stejného základu i sazby. Rozdílem oproti předchozímu nařízení byla cena movitých věcí, do které se nemusela daň platit.

Následovaly tři zákony, které platily na našem území v éře socialismu. Byly to zákony č. 26/1957 Sb., č. 24/1964 Sb. a č. 146/1984 Sb. Všechny se vrátily k označení poplatku namísto daně. U všech byl patrný stejný rukopis komunistické ideologie, který se projevil v tom, že nabyvatelé byli rozděleni do tří skupin (oproti sedmi třídám dle zákona z roku 1921) dle osobního poměru k zůstaviteli. Sazba daně byla stanovena v podobné výši u jednotlivých skupin. Výjimkou byl zákon č. 146/1984 Sb., kde byly procentuální výše rapidně sníženy s ohledem na upadající vliv komunistické strany. Všechny měly totožnou strukturu. Prvně se hovořilo o poplatku z dědictví, poté o poplatku z dědictví a následovala společná ustanovení pro všechny notářské poplatky. Stejně jako v předchozích úpravách bylo lehce upřednostňováno dědění před darováním (například odlišení výše částek, do kterých se jednání od daní osvobozovaly). Nabízela by se zde otázka, proč se zákon o notářských poplatcích tolikrát novelizoval, když se vlastně vůbec nezměnil. Myslím si, že první změna (účinnost zákona č. 24/1964 Sb.) byla způsobena změnou občanského zákoníku z roku 1964. Druhá změna z roku 1984 byla zapříčiněna slábnoucí mocí komunistické strany.

Další zákon (č. 357/1992 Sb.) nabyl účinnosti po státním převratu v roce 1989, kterým zákonitě musela přijít zcela radikální změna soukromého i veřejného práva. Tímto zákonem došlo naposledy ke změně názvosloví, kdy se do právních předpisů vrátil pojem „daň“. Z názvu zákona jasně vyplývalo, čeho se bude týkat. Zákon přesně vymezil a konkretizoval daň dědickou i darovací. Osoby byly rozděleny do stejných tří skupin, jako za dob před rokem 1989. Obdobná byla i konstrukce zákona. Jako první zákon obsahoval ustanovení o dani dědické, poté o dani darovací. Velkým rozdílem mezi daní dědickou a darovací bylo to, že částka, vypočtená dle tabulek, které byly jako příloha k zákonu č. 357/1992 Sb., se u daně dědické vynásobila koeficientem 0,5 %, a tudíž bylo zřetelně zvýhodňováno dědění oproti darování. Stejně jako u předpisů z éry socialismu, nechybělo ani zde uvedení osob a věcí, které se od daní osvobozovaly. Postupem času se paragraf týkající se osvobození stále více rozšiřoval, až bylo zřejmé, že samotný zákon je zbytečný, jelikož samotný předmět zákona (a tedy situace, na které se mohl vztahovat) byl neustále zužován. Zákon č. 357/1992 Sb. byl zrušen a jeho obsah (daň dědická a darovací) byl inkorporován do zákona č. 586/1992 Sb., který je současnou právní úpravou na našem území. Zákon č. 586/1992 Sb., přinesl problém, který v předchozí právní úpravě nebyl, a to ten, že se musí nově určit, jak se bude pohlížet na institut darování pro případ smrti. Pokud by spadalo pod darování, nebylo by osvobozeno od daně, zatímco pokud by se darování pro případ smrti posuzovalo jako odkaz, bylo by od daně zproštěno, jelikož v současné právní úpravě daň dědické neexistuje.

Závěrem bych odpověděl na obě hypotézy, které jsem si určil na začátku práce. Na základě první hypotézy potvrzují, že dědění a darování opravdu představují úzce provázané instituty, které byly v daňových předpisech upraveny vždy společně, a to buď v samostatném právním předpise (zákon č. 337/1921 Sb. z. a n. či zákony z éry socialismu, tedy: č. 26/1957 Sb., č. 24/1964 Sb. a č. 146/1984 Sb.) nebo byly upraveny společně s jinými soukromoprávními jednáními, kterými se nabýval majetek (patent č. 13/1840 ř. z. a patent č. 50/1850 ř. z.). S ohledem na rekonstrukci občanského práva, se ale v současné právní úpravě již nesetkáme s daní dědickou. Daň darovací existuje a byla inkorporována do zákona č. 586/1992 Sb.

Samotné zdanění dědění a darování se v průběhu 150 let od sebe navzájem nijak zvlášť neodlišovalo. V mnoha případech jsem se setkal s ustanovením o dani darovací, které odkazovalo na paragraf o dani dědické. Odlišení se týkalo například výší částek získaného majetku, který byl od daně osvobozen. Celkově lze říci, že ve všech právních úpravách bylo dědění drobně upřednostňováno před darováním. Velké odlišení mezi oběma daněmi nastalo až v zákoně č. 357/1992 Sb., kde bylo zvýhodněno dědění, jehož vypočtená výše byla oproti

darování vynásobena koeficientem 0,5 %, což jsem v předchozích právních úpravách nepozoroval.

Druhá hypotéza směřovala na to, zdali se veřejné a občanské právo vzájemně ovlivňovalo. Odpověď je stejně jako u první hypotézy kladná, což bylo v práci na různých místech zdůrazňováno. Hlavní znak provázanosti spočívá v tom, že veřejnoprávní předpisy pracují s pojmy, které jsou definovány občanskými zákoníky. Provázanost mezi veřejným a soukromým právem může být patrná například u institutu odkazu, který již nebyl zakotven jak v občanském zákoníku z roku 1964, tak ani v zákoně č. 24/1964 Sb.

S ohledem na dlouhodobý vývoj daňových předpisů, považuji za diskontinuitní fakt, že v rámci rekodifikace soukromého práva zanikl právní předpis, který by se věnoval pouze zdanění bezúplatného nabývání majetku. Dědění a darování spolu vždy souviselo a tyto instituty byly upraveny ve stejných předpisech, bez větších rozdílů, což se rekodifikací občanského práva změnilo. Rekodifikací nastal mimo jiné problém se zdaněním institutu darování pro případ smrti.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy⁹⁰

Patent č. 526/1759, o dani dědické. Původní text na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1760&page=589&size=45> (listy 534-541).

Patent č. 18/1810 Sb. z. s., o dani dědické. Původní text na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=pgs&datum=1810&page=589&size=45> (listy 100-135).

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für die Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie

Kolkovní a taxový patent č. 13/1840 Sb. z. s., Původní text na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=pgs&datum=1840&page=65&size=45> (listy 21-131).

Poplatkový patent č. 50/1850 ř. z. Původní text na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1850&page=2776&size=45> (listy 455-582).

Císařské nařízení č. 278/1915 ř. z., o poplatcích z bezúplatných majetkových převodů.
Původní text na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1915&page=647&size=45> (listy 597-615).

Zákon č. 337/1921 Sb. z. a n., o dani z obohacení

Nařízení vlády č. 111/1922 Sb. z. a n., k zákonu č. 337/1921 Sb., o dani z obohacení

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 26/1957 Sb., o notářských poplatcích

Nařízení ministra financí č. 30/1957 Sb., k zákonu č. 26/1957 Sb., o notářských poplatcích

Zákon č. 24/1964 Sb., o notářských poplatcích

Nařízení ministra financí č. 25/1964 Sb., k zákonu č. 24/1964 Sb., o notářských poplatcích

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 146/1984 Sb., o notářských poplatcích

---

⁹⁰ Pokud není uvedeno jinak, čerpal jsem z internetového zdroje beck-online. Dostupného na: <https://www.beck-online.cz>. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník jsem čerpal z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-141/zneni-0>

Nařízení ministerstva financí č. 150/1984 Sb., k zákonu č. 24/1984 Sb., o notářských poplatcích

Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 212/1992 Sb., o soustavě daní

Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákonné opatření senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů

Monografie a učebnice

BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. Praha: C. H. Beck, 2009, 576 s.

BONĚK, Václav a kol. *Lexikon daňové pojmy*. Ostrava: Sagit, 2001, 626 s.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s.

HOETZEL, Jiří. *Československé správní právo. Část všeobecná*. Praha: Melantrich a. s., 1937, 507 s.

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a kol. *Finanční a daňové právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 496 s.

KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, 726 s.

OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, 240 s.

OTTŮV slovník naučný: *Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Dvacátý díl. Pohora -Q.v. Se 17 přílohami a 191 vyobrazeními v textu. Praha: Sdružení pro Ottův slovník naučný, 2000, 1072 s.

PICMAUS, František. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. upravené a doplnění vydání. Praha: SNTL Nakladatelství technické literatury, 1985, 205 s.

SALAČ, Josef. Soukromé a veřejné právo. In *Pocta Prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. Narozeninám*. Praha: Leges, 2009, 455 s.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky. Kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key publishing s. r. o., 2012, 1020 s.

SOVOVÁ, Olga, FIALA, Zdeněk. *Základy finančního a daňového práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 202 s.

STARÝ, Marek a kol. *Dějiny daní a poplatků*. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, 207 s.

TALÍŘ, Matouš, DRACHOVSKÝ, Josef. *K dějinám rakouského taxovnictví II. část zvláštní*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, 297 s.

Komentáře

FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 648 s.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s.

PELC, Vladimír. *Zákon o daních z příjmů. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 1403 s.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III*. Praha: V. Linhart, 1936, 680 s.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV*. Praha: V. Linhart, 1936, 600 s.

Články ve sbornících a časopisech

FUNK, Vilém. Reforma daně dědické a daně z darů v Rakousku. In *Sborník věd státních a právních*, 1910, roč. 10, s. 212-292.

NEVRKLA, Luboš. *Návrat odkazu do úpravy dědického práva* [online]. epravo.cz, 4. listopadu 2014 [cit. 27. června 2017]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/navrat-odkazu-do-upravy-dedickeho-prava-95956.html>.

RADVAN, Michal. Vztah soukromého a daňového práva. In *Dny práva 2013. Část IX. Interakce soukromého a finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 391-401. Dostupné na < <https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/book/650>>

SCHELLE, Karel. ABGB a dědické právo. In *Dny práva 2010. Proměny soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1642-1654. Dostupné na [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_\(4371\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_(4371).pdf)

SKORUŠA, Leopold, VIČAR, Radim, ZBOŘIL, Tomáš. Zákon o vojácích z povolání v systému českého práva (k problematice výkladu některých pojmů). *Vojenské rozhledy*, 2017, roč. 26, č. 2, s. 33–43. Dostupné na <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/zakon-o-vojacich?highlight=WyJob3JcdTAwZTFrII0>

Internetové zdroje

Aktugram-veřejnost. [online]. [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné na <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5978&chapterid=6325>

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Ministerstvo spravedlnosti. *Nový občanský zákoník-online. Důvodová zpráva* [online]. 3. února 2012 [cit. 16. května 2017]. Dostupné na <http://www.codexisuno.cz/4mR#!68240>

Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. Dostupná na http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm

Důvodová zpráva k zákonu č. 280/2009 Sb., daňový řád. Dostupné na < <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6mrygbpwi6q>>

Supplementum Codicis Austriaci, oder Chronologische Sammlung, s. 208. Dostupné na <https://books.google.cz/books?id=LklmAAAACAAJ&pg=PA208&lpg=PA208&dq=Erbschaftssteuer+patent+1759&source=bl&ots=OvepeGIKzg&sig=5Ba9k5yTNVieQpCrQTifLfhMEoc&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjCgqDnkrTYAhXRJFAKHWMGAPMO6AEILDAB#v=onepage&q=Erbschaftssteuer%20patent%201759&f=false>

Judikatura

Rozhodnutí NS ČSR ze dne 28. května 1924, sp. zn. R I 428/24

Rozhodnutí NS ČSR ze dne 28. listopadu 1929, sp. zn. Rv I 98/29

Rozhodnutí NS ČSR ze dne 23. června 1987, sp. zn. Cpj 202/86

Usnesení KS v Brně ze dne 17. ledna 2000, sp. zn. 18 Co 30/99

Nález ÚS ČR ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000

Rozsudek NSS ČR ze dne 27. září 2006, č. j. 2 As 50/2005

Rozsudek NSS ze dne 31. července 2013, sp. zn. 1 Afs 52/2013

Rozsudek NS ze dne 15. září 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015

Shrnutí

Diplomová práce pojednává o vývoji zdanění bezúplatného nabývání majetku od poloviny 18. století do současnosti. Práce je rozdělena na tři kapitoly, úvod a závěr. První kapitola definuje základní pojmy, se kterými je dále pracováno a zhodnocuje vztah soukromého a veřejného práva. Druhá kapitola pojednává průřezově o jednotlivých soukromoprávních institutech (dědění, odkaz, darování a darování pro případ smrti), v občanských zákonících od ABGB až po současné právní úpravu. Poslední stěžejní kapitola zhodnocuje samotné zdanění bezúplatného nabývání majetku v 11 daňových předpisech (patent z roku 1759, patent z roku 1810, patent z roku 1840, patent z roku 1850, nařízení z roku 1915, zákon z roku 1921, zákon z roku 1957, zákon z roku 1964, zákon z roku 1984, dva zákony z roku 1992).

Pro práci jsem si stanovil dvě hypotézy: „1. V daňovém právu existovala úzká provázanost dědění a darování. 2. Veřejné a soukromé právo se tradičně ovlivňují.“ Dědění a darování bylo od poloviny 18. století upravováno ve stejných předpisech, s obdobnými pravidly. Výraznější změna nastala zákonem č. 357/1992 Sb., kde bylo výrazně zvýhodněno dědění. Úplné rozdělení obou daní nastalo rekodifikací občanského práva (daň dědické zcela zanikla, daň darovací nadále existuje). Provázanost veřejného a soukromého práva spatřuji zejména v tom, že právo soukromé definuje pojmy, se kterými následně pracuje právo veřejné.

Summary

Diploma is about the evolution of taxation the free acquisition of property in historical context especially from the half of the eighteenth century up till now. The diploma is selected into three chapters, introduction and conclusion. The first chapter defines basic concepts with which is further worked, it appreciates the relationship of private and civil law. The second chapter deals cross-sectional with individual private-law institutes (inheritance, heritage, donation, testamentary gift) into civil codes from ABGB up to current legislation. The last core chapter appreciates the taxation free of charge acquisition in eleven duty regulation (patent from the 1759, patent from the 1810, patent from the 1840, patent from the 1850, ordinance from the 1915, law from the 1921, law from the 1957, law from the 1964, law from the 1984, two laws from the 1992).

For diploma thesis I set two hypothesis: „1. In tax law, there was a close link between the inheritance and the contract of gift, and 2. public law and private law are traditionally influenced.“ Inheritance and gifts have been regulated in the same regulations since the middle of the 18th century, with similar rules. A more significant change was made by law from 357/1992 Sb., where inheritance was considerably advantageous. The full division of both taxes has resulted in the re-codification of civil law where the inheritance tax has completely disappeared, while the gift tax continues to exist. The link between public and private law is that private law defines the concepts of public law.

Seznam klíčových slov

Daň

Daň dědická

Daň darovací

Daňový předpis

Dědění

Odkaz

Darování

Darování pro případ smrti

Občanský zákoník

Soukromé právo

Veřejné právo

Key words

Duty

Estate duty

Gift duty

Duty regulation

Inheritance

Heritage

Donation

Testamentary gift

Civil code

Private law

Public law